

Động vật hoang dã

Dấu chân Việt Nam tại châu Phi

Phân tích vai trò của các nhóm tội phạm người Việt trong buôn bán động vật hoang dã trái phép

Tháng 11/2021

LỜI CẢM ƠN

Chúng tôi chân thành cảm ơn các nhà tài trợ là các tổ chức: BAND Foundation; David Shepherd Wildlife Foundation; Quỹ Elephant Crisis, một sáng kiến khởi động bởi Save the Elephants and the Wildlife Conservation Network; EJF Philanthropies; National Geographic Society; Oak Foundation; Quỹ Pangolin Crisis; và Rufford Foundation.

EIA cũng chân thành cảm ơn các cá nhân và tổ chức với sự tin tưởng và ủng hộ lâu dài vào sứ mệnh và các giá trị của EIA đã góp phần hoàn thành báo cáo này.

VỀ EIA

EIA điều tra và vận động chống tội phạm và lạm dụng về môi trường.

Các điều tra bí mật của EIA vạch trần tội phạm xuyên quốc gia về động vật hoang dã, tập trung vào voi, tê tê, hổ, và tội phạm về rừng như khai thác gỗ bất hợp pháp và phá rừng để trồng cây thương mại như dầu cọ. EIA cũng nỗ lực bảo vệ các hệ sinh thái biển toàn cầu thông qua việc xử lý các mối đe dọa của tình trạng ô nhiễm chất thải nhựa, hoạt động đánh bắt không chủ ý và khai thác thương mại các loài cá voi và cá heo. Sau cùng, EIA góp phần giảm thiểu ảnh hưởng của biến đổi khí hậu thông qua vận động nhằm loại bỏ các loại khí làm lạnh gây hiệu ứng nhà kính trầm trọng, vạch trần hoạt động thương mại bất hợp pháp liên quan và cải thiện hiệu suất sử dụng năng lượng trong ngành công nghiệp làm lạnh.

EIA VƯƠNG QUỐC ANH

62-63 Upper Street,
London N1 0NY UK
T: +44 (0) 20 7354 7960
E: ukinfo@eia-international.org
eia-international.org

EIA HOA KỲ

PO Box 53343
Washington DC 20009 USA
T: +1 202 483 6621
E: info@eia-global.org
eia-global.org

Cơ quan Điều tra Môi trường Vương quốc Anh

Mã số tổ chức: 1182208
Mã số công ty: 7752350
Đã đăng ký tại Anh và Xứ Wales

Ảnh bìa: Voi và các loài ĐVHD khác ở châu Phi sẽ biến mất nếu Việt Nam và các nước liên quan không thực hiện các hành động khẩn cấp để giải quyết nạn buôn bán trái phép ĐVHD xuyên quốc gia
Ảnh: ©Brent Stirton / Getty Images

Ảnh trên: Sau sự suy giảm quần thể trong nhiều thập kỷ do nạn săn trộm và mất môi trường sống, tháng 03/2021, sách đỏ IUCN đã xếp voi rừng châu Phi (*Loxodonta cyclotis*) vào nhóm "cực kỳ nguy cấp" và voi Xavan châu Phi (*Loxodonta africana*) vào nhóm "nguy cấp"

MỤC LỤC

Tóm tắt báo cáo	4
Giới thiệu	6
Ảnh hưởng của tội phạm có tổ chức tới ĐVHD tại châu Phi	10
Thực trạng buôn lậu do người Việt cầm đầu tại châu Phi	13
Bên trong thế giới một nhóm tội phạm người Việt tại châu Phi	20
Đánh mất cơ hội – Thiếu hành động sau các vụ bắt giữ ĐVHD quy mô lớn	24
Cơ hội triệt phá các nhóm tội phạm về ĐVHD người Việt	25
Khuyến nghị	26
Tham khảo	28

Tóm tắt báo cáo

Trong một thập kỷ qua, vai trò của Việt Nam nhiều lần được nhấn mạnh trong hoạt động buôn bán trái phép động vật hoang dã (ĐVHD) quốc tế. Vì vậy, các nỗ lực gần đây của chính phủ Việt Nam trong công tác chống tội phạm buôn lậu ĐVHD rất đáng được ghi nhận, đặc biệt là những bước tiến về công tác xử lý tội phạm về ĐVHD trong nước.

Tuy nhiên, bất chấp những nỗ lực trong xử lý hoạt động buôn bán trái phép ĐVHD trong nước, danh tiếng của Việt vẫn bị giảm sút bởi một thực tế là Việt Nam là điểm đến chính của các sản phẩm ĐVHD bất hợp pháp có nguồn gốc từ khắp châu Phi, được vận chuyển trực tiếp hoặc gián tiếp đến Việt Nam bởi các nhóm tội phạm nhằm đáp

ứng nhu cầu sử dụng ĐVHD tại Việt Nam và các nước khác. Hoạt động của những nhóm tội phạm này đang đẩy nhanh sự suy giảm đa dạng sinh học, làm trầm trọng thêm tình trạng tham nhũng và chế độ pháp quyền yếu kém ở nhiều quốc gia nguồn và trung chuyển tại châu Phi.

Từ năm 2010, có ít nhất 120 vụ bắt giữ ngà voi, vây tê tê và sừng tê giác tại các sân bay và cảng biển tại Việt Nam; trong đó, ít nhất 51% các lô hàng bị bắt giữ có nguồn gốc từ châu Phi và nhiều lô hàng có khối lượng lớn.

Từ năm 2018, các vụ bắt giữ ĐVHD quy mô lớn tại các cảng biển Việt Nam có tổng khối lượng lên tới hơn 15 tấn ngà voi và 36 tấn vây tê tê. Tuy nhiên, chưa có bất cứ đối tượng nào bị bắt hoặc bị kết án liên quan đến các vụ bắt giữ này. Nói cách khác, thủ phạm liên quan đến các lô hàng này vẫn còn nhờn nhờ và các nhóm tội phạm người Việt buôn bán ĐVHD trái phép vẫn tiếp tục hoạt động tự do bên ngoài lãnh thổ quốc gia.

Việc không theo đuổi các cuộc điều tra bằng cách thu thập các thông tin tình báo về các vụ bắt giữ quy mô lớn này, ngay cả khi thông tin chi tiết về một số băng nhóm và đối tượng liên quan đã được nhiều đối tác chia sẻ với các cơ quan thực thi pháp luật tại Việt Nam, là một vấn đề nghiêm trọng. Điều này cho thấy công tác thực thi pháp luật liên quan đến tội phạm ĐVHD tại Việt Nam là

không đầy đủ hoặc là thiếu nguồn lực và thiếu sự phối hợp giữa các cơ quan chức năng có liên quan như hải quan và công an.

Tất nhiên, Việt Nam không thể giải quyết vấn đề này một mình và cần sự hợp tác chặt chẽ từ cơ quan chức năng tại các quốc gia mà các hoạt động tội phạm ĐVHD đang diễn ra, cũng như từ các cơ quan quốc tế hoạt động trong lĩnh vực chống buôn bán ĐVHD bất hợp pháp và nạn tham nhũng tiếp tay cho hoạt động này. Những nỗ lực có mục tiêu tiếp theo của Việt Nam cần phải được thực hiện để đẩy lùi nạn buôn bán ĐVHD trái phép.

Ảnh trang 4: Trong sáu tháng đầu năm 2021, ít nhất 249 cá thể tê giác đã bị săn trộm tại Nam Phi, tăng 50% so với cùng kỳ năm 2020

Ảnh trên: Cơ quan chức năng Việt Nam bắt giữ 138kg sừng tê giác nhập từ Nam Phi vào cảng Tiên Sa tháng 07/2021, cho thấy ĐVHD vẫn được vận chuyển trái phép đến Việt Nam bất chấp các hạn chế vì đại dịch COVID-19

Giới thiệu

Khi cả thế giới đang quay cuồng vì ảnh hưởng của COVID-19, mối liên kết giữa mất đa dạng sinh học và các tác động tiêu cực đến sức khỏe con người và môi trường ngày càng được công nhận.

Buôn bán ĐVHD bất hợp pháp đóng vai trò quan trọng trong sự suy giảm đa dạng sinh học toàn cầu, làm suy giảm các quần thể hoang dã ở mức báo động và đẩy nhanh sự tuyệt chủng cục bộ. Chẳng hạn như, một số quần thể voi tại Tây Phi và Trung Phi đã bị suy giảm nghiêm trọng hoặc bị tuyệt chủng, và với xu hướng buôn lậu như hiện nay thì tê tê cũng đang bị đẩy đến bờ vực tuyệt chủng.

Trong năm 2020 và 2021, bất chấp những hạn chế di chuyển và vận chuyển quốc tế do đại dịch COVID-19, các nhóm tội phạm ĐVHD vẫn tiếp tục hoạt động, lợi dụng sự gián đoạn do COVID-19 và nhanh chóng thích ứng với những thay đổi trên toàn cầu. Ví dụ, vào sáu tháng đầu năm 2021, ít nhất 249 cá thể tê giác đã bị săn trộm tại Nam Phi, tăng 50% so với cùng kỳ năm 2020. Điều này được Chính phủ Nam Phi cho là có liên quan đến việc nói lỏng các biện pháp phong tỏa COVID-19.¹ Hơn nữa, từ tháng 01/2021, Nigeria đã thực hiện ba vụ bắt giữ lớn, với khối lượng xấp xỉ 19 tấn ngà voi và vảy tê tê (một trong ba vụ được xác nhận vận chuyển đến Việt Nam). Điều này cho thấy, bất chấp các hạn chế vì COVID-19, các nhóm tội phạm ĐVHD vẫn tiếp tục vận chuyển trái phép ĐVHD ra khỏi châu Phi.

Việt Nam góp phần không nhỏ trong việc thúc đẩy nạn săn trộm ĐVHD cũng như sự suy giảm đa dạng sinh học ở châu Phi. Theo Cơ quan Phòng chống Ma túy và Tội phạm của Liên Hợp Quốc (UNODC), Việt Nam là điểm đến chính của các giao dịch bất hợp pháp về ngà voi, vảy tê tê, sừng tê giác và hồng mộc, đồng thời là điểm trung chuyển ĐVHD bất hợp pháp đến Trung Quốc.²

Các nhóm tội phạm ĐVHD người Việt đã và đang hoạt động tại châu Phi được gần hai thập kỷ. Từ năm 2010, chỉ căn cứ vào các vụ bắt giữ ĐVHD đã được xác nhận trên toàn cầu, Việt Nam có liên quan đến hoạt động buôn lậu bộ phận và sản phẩm của ít nhất 18.000 cá thể voi, 111.000 cá thể tê tê và 976 cá thể tê giác. Những con số đáng báo động này chỉ phản ánh một phần nhỏ thực trạng buôn bán ĐVHD trái phép mà Việt Nam có liên quan, vì phần lớn hoạt động buôn lậu này diễn ra mà không bị phát hiện.

Tại châu Phi, các nhóm buôn bán ĐVHD bất hợp pháp do người Việt cầm đầu đang thúc đẩy hoạt động khai thác không bền vững các nguồn tài nguyên thiên nhiên, làm gia tăng tội phạm và nạn tham nhũng, lợi dụng quản trị yếu kém và cộng đồng địa phương dọc theo chuỗi cung ứng và vận tải ở châu Phi.

Các cuộc điều tra và nghiên cứu của EIA đã hé lộ vai trò của các nhóm tội phạm ĐVHD người Việt tại nhiều quốc gia châu Phi, bao gồm Angola, Cộng hòa dân chủ Công-gô (CHDC Công-gô), Mozambique, Nigeria, Nam Phi và Uganda. Nhiều trong số các quốc gia này đang phải vật

lộn với nạn săn trộm ở mức không bền vững và gánh chịu nặng nề các hình thức tội phạm có tổ chức khác, bất ổn an ninh và nạn tham nhũng.

Báo cáo này tập trung vào hoạt động của các nhóm tội phạm người Việt tại châu Phi, buôn lậu ĐVHD và các tài nguyên thiên nhiên khác đến Việt Nam.

Mặc dù Chính phủ Việt Nam đã đưa ra nhiều cam kết nhằm ngăn chặn các sản phẩm ĐVHD bất hợp pháp vào Việt Nam, nhiều trong số đó vẫn chưa được cụ thể hóa bằng hành động.

Việt Nam đã có những bước tiến quan trọng, cả về hoàn thiện khung pháp lý lẫn thực thi pháp luật chống tội phạm ĐVHD. Bộ luật Hình sự sửa đổi bổ sung 2017, có hiệu lực từ ngày 01 tháng 01 năm 2018, đã gia tăng đáng kể khung hình phạt dành cho tội phạm về ĐVHD. Nhiều bản án nặng có tính răn đe đã được áp dụng cho các đối tượng bị truy tố về các hành vi tội phạm liên quan tới ĐVHD.

Các vụ việc này cho thấy, thành công trong công tác chống buôn bán ĐVHD tại Việt Nam có thể đạt được thông qua việc nhắm đến các đối tượng cầm đầu các nhóm buôn lậu ĐVHD. Nhu cầu cấp thiết hiện nay là Việt Nam cần mở rộng những nỗ lực này để triệt phá các nhóm buôn bán ĐVHD bất hợp pháp người Việt còn đang hoạt động tại châu Phi và châu Á.

Theo Công ước về buôn bán quốc tế các loài động vật, thực vật hoang dã nguy cấp (CITES), Việt Nam bị ghi nhận là một quốc gia đáng quan ngại với vai trò là nước nguồn, trung chuyển và tiêu thụ sản phẩm các loài động, thực vật hoang dã nguy cấp thuộc danh mục I và II của CITES.

Vào tháng 08/2019, tại Hội nghị các quốc gia thành viên CITES, Việt Nam được xác định là “tâm điểm nhập khẩu ngà voi bất hợp pháp, vượt qua cả Trung Quốc (bao gồm Đặc khu Hành chính Hồng Kông)”, tình hình buôn bán ĐVHD trái phép ở Việt Nam “đã tồi tệ hơn nhiều” và là “một trong các nước bị ảnh hưởng nhiều nhất bởi nạn buôn lậu sừng tê giác”.³

Nhằm cải thiện vai trò của mình trong công tác chống buôn lậu ngà voi và sừng tê giác theo yêu cầu của CITES, Việt Nam đã đưa ra “Kế hoạch hành động quốc gia về ngà voi và sừng tê giác” (NIRAP), cam kết tăng cường hợp tác quốc tế, nỗ lực “trao đổi thông tin liên tục về các vụ bắt giữ” và “hợp tác với các quốc gia nguồn tại châu Phi để trao đổi thông tin về các giải pháp cải thiện tính hiệu quả về tương tự pháp hình sự”. Tuy nhiên, có rất ít hợp tác thực thi pháp luật giữa Việt Nam và các quốc gia chủ chốt ở châu Phi nhằm vào các nhóm tội phạm về ĐVHD do người Việt cầm đầu tại châu Phi.

Vào năm 2019, CITES đã yêu cầu Việt Nam thể hiện tiến trình đấu tranh, xử lý tội phạm về ĐVHD tại các điểm biên giới và thị trường nội địa thông qua việc bắt giữ, truy tố và kết án. Mặc dù nhiều bước tiến đã được ghi nhận tại

Việt Nam, những điều đã làm được còn chưa tương xứng với quy mô công nghiệp của nạn buôn bán ĐVHD diễn ra trên toàn cầu và có liên quan tới Việt Nam.

Hoan nghênh những bước tiến của Việt Nam trong công tác xử lý tội phạm về ĐVHD

Gia tăng đáng kể khung hình phạt: Theo Bộ luật Hình sự sửa đổi bổ sung năm 2017 của Việt Nam, tội phạm về ĐVHD được xem là “tội phạm nghiêm trọng” theo Công ước Liên Hợp Quốc về Phòng chống Tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia (UNTOC) với mức án tối đa lên đến 15 năm tù và mức phạt hành chính lên đến hai tỷ VND (87.000 USD) đối với các cá nhân và 15 tỷ VND (659.000 USD) đối với các pháp nhân thương mại. Ví dụ: Tháng 12/2020, một đối tượng buôn lậu ĐVHD đã bị kết án kỷ lục 12 năm 06 tháng tù vì buôn lậu 28,7kg sừng tê giác từ Mozambique đến Việt Nam.³

Gia tăng các vụ tịch thu, bắt giữ và tố tụng: Sau khi Bộ luật Hình sự mới có hiệu lực, trong giai đoạn 2018-2019, số lượng bắt giữ các vụ buôn lậu ĐVHD đã tăng 44%. Trong sáu tháng đầu năm 2020, tỷ lệ các vụ án ĐVHD có đối tượng bị bắt giữ là 97% và tỷ lệ các vụ án hình sự về ĐVHD bị đưa ra xét xử có đối tượng bị phạt tù là 68%. Bên cạnh đó, mức án tù giam trung bình đối với tội phạm về ĐVHD trong năm 2017 là 15 tháng, nhưng trong sáu tháng đầu năm 2020, mức án tù giam trung bình đã tăng lên 4 năm 06 tháng, tăng gần 360% so với năm 2017.⁴

Kết án các “ông trùm” buôn lậu ĐVHD: Từ năm 2018, bốn đối tượng cầm đầu các nhóm buôn bán ĐVHD trái phép lớn đã bị kết án tù tại Việt Nam, và làm tan rã hoạt động của các băng nhóm này sau đó.⁵ Bốn đối tượng đó là (1) Nguyễn Mậu Chiến, bị kết án 23 tháng tù vì buôn lậu sừng tê giác, ngà voi và hổ vào tháng 09/2020; (2) Nguyễn Văn Nam, bị kết án 8 năm tù vì buôn lậu ngà voi vào tháng 07/2020; (3) Nguyễn Hữu Huệ, bị kết án 6 năm tù vì buôn lậu hổ vào tháng 01/2020; và (4) Hoàng Tuấn Hải, bị kết án 4 năm và 6 tháng tù vì buôn lậu rùa biển vào năm 2018.

Lần đầu tiên xét xử vụ án liên quan để vầy tê tê châu Phi: Trong khuôn khổ Bộ luật Hình sự sửa đổi bổ sung 2017, vào tháng 06/2021 vụ án đầu tiên liên quan đến vầy tê tê châu Phi đã được đưa ra xét xử tại Việt Nam. Một bị cáo bị tuyên phạt 5 năm và 3 tháng tù về tội tàng trữ 780kg vầy tê tê đất (*Manis temminckii*) và vầy tê tê bụng trắng (*Manis tricuspis*) từ châu Phi.⁶

Ảnh dưới: Tháng 09/2020, Nguyễn Mậu Chiến, một “ông trùm” buôn lậu ĐVHD bị kết án 23 tháng tù tại Việt Nam

Những lời hứa suông: Việt Nam thiếu tiến triển trong việc biến các cam kết thành hành động

1994: Việt Nam tham gia Công ước CITES

2011: Việt Nam và Nam Phi ký Ý định thư về hợp tác giữa Bộ công an hai bên

2012: Việt Nam bị xếp là “quốc gia tồi tệ nhất về tội phạm ĐVHD”⁹

2012: Việt Nam được cho là nguyên nhân làm gia tăng “nạn buôn bán bất hợp pháp sừng tê giác khủng khiếp”¹⁰

2012: Việt Nam và Nam Phi ký Biên bản ghi nhớ về hợp tác bảo tồn và bảo vệ đa dạng sinh học (hết hiệu lực năm 2017)

2012: Việt Nam và Nam Phi đàm phán Dự thảo Hiệp định Tương trợ Tư pháp hình sự nhưng đến nay vẫn chưa được ký/phê chuẩn, do đó vẫn chưa thể triển khai

2013: Theo Công ước CITES, Việt Nam được xác định là quốc gia “đáng quan ngại”, vì thế Việt Nam đã đệ trình Kế hoạch Hành động quốc gia về ngà voi (NIAP) cam kết chống buôn bán ngà voi bất hợp pháp¹¹

2014: Thủ tướng Việt Nam ban hành chỉ thị Số 03/CT-TTg kêu gọi tăng cường thực thi pháp luật chống buôn bán ĐVHD bất hợp pháp

2016: Xã Nhị Khê, huyện Thường Tín, thành phố Hà Nội được báo cáo là điểm nóng về buôn bán ĐVHD bất hợp pháp tại Việt Nam¹²

2016: Việt Nam trở thành một trong những quốc gia nhập khẩu ngà voi bất hợp pháp lớn nhất¹³

2016: Việt Nam chủ trì Hội nghị cấp cao toàn cầu về Chống Buôn bán ĐVHD bất hợp pháp tại Hà Nội¹⁴

2016: Thủ tướng Việt Nam ban hành chỉ thị Số 28/CT-TTg kêu gọi tăng cường các nỗ lực thực thi pháp luật chống buôn bán ĐVHD bất hợp pháp

2017: Việt Nam và Mozambique thông qua hai Biên bản ghi nhớ về (1) Hợp tác về bảo tồn và bảo vệ ĐVHD; và (2) Tăng cường hợp tác trong tố tụng và chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia

2018: Việt Nam nộp Kế hoạch Hành động quốc gia về ngà voi và sừng tê giác (NIRAP) cho CITES

©EIAimage

2018: Việt Nam và Mozambique thông qua Hiệp định Tương trợ tư pháp nhằm hợp tác thực thi pháp luật. Hiệp định này có hiệu lực từ tháng 09/2020

2018: Việt Nam và Nam Phi thông qua Biên bản ghi nhớ về hợp tác chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia và hỗ trợ tư pháp hiệu quả hơn và nhanh hơn đối với các vấn đề tội phạm

Tháng 01/2019 - Tháng 05/2020: Không có Cơ quan khoa học CITES nào hoạt động tại Việt Nam theo quy định của Công ước CITES. Do đó, bất cứ giấy phép CITES nào được ban hành trong giai đoạn này đều không hợp lệ/không tuân thủ Công ước CITES

2019: Việt Nam và Mozambique thông qua Hiệp định Dẫn độ và Hiệp định Chuyển giao người bị kết án phạt tù, có hiệu lực từ tháng 05/2021

Tháng 03/2019: Việt Nam bắt giữ 9.120kg ngà voi nhập từ CHDC Công-gô. Đây là vụ bắt giữ ngà voi lớn nhất thế giới từ trước đến nay¹⁵

Tháng 04/2019: Singapore bắt giữ hai lô hàng vảy tê tê có trọng lượng lớn nhất (12,9 tấn) và lớn nhì thế giới (12,7 tấn) trên đường từ Nigeria đến Việt Nam

2019: Việt Nam được xác định là quốc gia nhập khẩu ngà voi và vảy tê tê lớn nhất trên toàn cầu

Tháng 08/2019: CITES yêu cầu Việt Nam tăng cường hợp tác thực thi pháp luật với các quốc gia có liên quan, bao gồm các hoạt động điều tra chung

Tháng 07/2020: Thủ tướng Việt Nam ban hành chỉ thị Số 29/CT-TTg nhằm cải thiện các nỗ lực chống buôn bán ĐVHD bất hợp pháp

2020-2021: ĐVHD bất hợp pháp vẫn được vận chuyển đến Việt Nam cho thấy các nhóm tội phạm người Việt tiếp tục hoạt động bất chấp đại dịch COVID-19.

> **Tháng 01/2020:** Các cơ quan chức năng Singapore bắt giữ tám sừng tê giác từ một công dân quốc tịch Nam Phi đang trên đường đến Việt Nam¹⁶

> **Tháng 11/2020:** Một công dân Việt Nam trên đường di chuyển về Việt Nam bị bắt tại sân bay quốc tế Maputo, Mozambique vì vận chuyển năm sừng tê giác (nặng 4,3kg), 36 răng hổ và 127 móng vuốt hổ¹⁷

> **Tháng 01/2021:** Nigeria tịch thu hơn 10 tấn ngà voi, vảy tê tê và các sản phẩm ĐVHD khác đang trên đường vận chuyển từ cảng Apapa đến cảng Hải Phòng, Việt Nam¹⁸

> **Tháng 05/2021:** Các cơ quan chức năng Angola tịch thu 20kg ngà voi từ một công dân Việt Nam tại Chibemba¹⁹

> **Tháng 07/2021:** Việt Nam bắt giữ 138kg sừng tê giác vận chuyển từ Nam Phi. Đây là vụ bắt giữ sừng tê giác lớn thứ tám thế giới

Ảnh dưới: Voi bị nhóm săn trộm giết tại Kenya

Ảnh hưởng của tội phạm có tổ chức đến ĐVHD tại châu Phi

Kích thích bởi nhu cầu gia tăng tại châu Á, hoạt động của các nhóm tội phạm về ĐVHD do người Việt cầm đầu được ghi nhận ở châu Phi đang gây ra hệ lụy nghiêm trọng đối với các loài ĐVHD nguy cấp, đảm nhiệm chức năng sinh thái học quan trọng như voi, tê tê và tê giác.

Các cuộc điều tra và nghiên cứu của EIA cho thấy các nhóm tội phạm do người Việt cầm đầu đang hoạt động tích cực tại các quốc gia châu Phi, những nơi đang gánh chịu sự suy giảm lớn về quần thể các loài voi, tê giác và tê tê do nạn săn trộm và buôn bán bất hợp pháp.

Voi

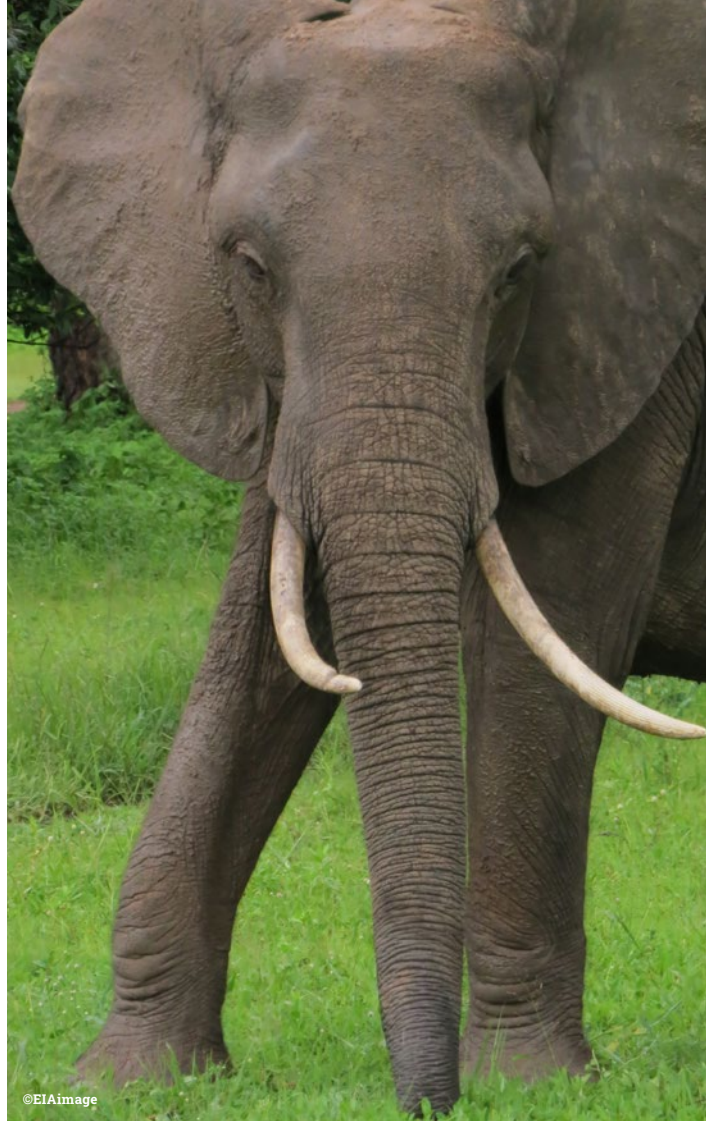
Vào tháng 03/2021, Liên minh Quốc tế Bảo tồn Thiên nhiên và Tài nguyên Thiên nhiên (IUCN) đánh giá cả voi rừng châu Phi (phần lớn được tìm thấy tại Tây Phi và Trung Phi) và voi Xavan châu Phi (phần lớn được tìm thấy tại Đông Phi và Nam Phi) đang ngày càng có nguy cơ tuyệt chủng cao hơn so với đánh giá trước đó.

Trước đó, tình trạng bảo tồn IUCN của voi châu Phi được đánh giá ở mức "sẽ nguy cấp", nhưng đến nay voi Xavan châu Phi đã được liệt vào nhóm "nguy cấp", nghĩa là chúng đang đối mặt với rủi ro bị tuyệt chủng rất cao trong môi trường hoang dã. Trong khi đó, voi rừng châu Phi được đặt ở mức "cực kỳ nguy cấp" và đang đối mặt với nguy cơ bị tuyệt chủng cực kỳ cao trong môi trường hoang dã.²⁰

Theo đánh giá của IUCN, nạn săn trộm nhằm cung cấp cho hoạt động buôn lậu ngà voi hiện đang là mối đe dọa chính đối với voi châu Phi.²¹ Trong giai đoạn 2002-2011, quần thể voi rừng châu Phi đã giảm hơn 60%. Trong giai đoạn 2007-2014, quần thể voi Xavan châu Phi giảm 30%, và ước tính tỷ lệ giảm hiện tại là 8% mỗi năm.²²

Dù đã có những nỗ lực nhằm đóng cửa các thị trường buôn bán ngà voi nội địa và cải thiện thực thi pháp luật, mối quan ngại lớn nhất hiện nay là quần thể hai loài voi này vẫn có xu hướng tiếp tục suy giảm do nạn săn trộm và các hoạt động buôn lậu xuyên lục địa vẫn tiếp tục diễn ra.²³

Nhiều quốc gia châu Phi, nơi các nhóm tội phạm ĐVHD người Việt đang hoạt động, hiện đang phải vật lộn với nạn săn trộm voi và có quần thể voi nhỏ. Đây là dấu hiệu

cho thấy mức độ và tác động của các hoạt động bất hợp pháp của các nhóm này đến quần thể voi châu Phi. Điều này thực sự rõ ràng tại Mozambique, nơi mà các cuộc điều tra trước đây của EIA đã phát hiện ra các nhóm tội phạm người Việt đứng sau các hoạt động buôn lậu ĐVHD quy mô lớn từ châu Phi đến Việt Nam - tâm điểm nhập khẩu ngà voi bất hợp pháp.²⁴ Ví dụ, từ năm 2010 đến 2015, quần thể voi Mozambique đã giảm đáng kinh ngạc ở mức 48% do nạn săn trộm, từ 20.000 xuống còn 10.300 con. Voi Mozambique bị săn trộm để cung cấp ngà cho các nhóm tội phạm về ĐVHD người Việt và các nước khác.²⁵

Tê tê

Dù là loài động vật có vú bị buôn lậu nhiều nhất trên thế giới và hàng ngàn cá thể tê tê đã bị giết bởi các đường dây tội phạm, trong đó có các nhóm do người Việt cầm đầu, thông tin về quần thể tê tê vẫn khó thu thập. Nguyên nhân chính là do thiếu các khảo sát thực địa và những trở ngại trong việc dò tìm tê tê trong môi trường sống của chúng.

Vì thiếu dữ liệu và nạn buôn bán vảy tê tê bất hợp pháp đang diễn ra ở mức độ cực kỳ cao, hiện chưa thể xác định được số lượng cá thể tê tê còn lại trong môi trường hoang dã. Điều này cho thấy, các nhà hoạch định chính sách và các cơ quan thực thi pháp luật cần khẩn trương hành động để cứu tê tê khỏi nguy cơ bị tuyệt chủng. Các số liệu ước tính cho thấy, nếu tình trạng buôn lậu và tiêu thụ vẫn tiếp tục diễn ra như hiện nay, tê tê sẽ bị đẩy đến bên bờ vực tuyệt chủng.²⁶

©David Brossard@creativecommons

SUNLIFE®

Từ năm 2019, nạn buôn lậu tê tê liên lục địa từ châu Phi đến châu Á gia tăng đáng kể.²⁷ Vào năm 2016, theo Công ước CITES, tất cả tám loài tê tê được liệt vào danh sách cần mức bảo vệ cao nhất, đồng nghĩa rằng việc buôn bán quốc tế các loài này là bất hợp pháp. Vào năm 2019, tình trạng tê tê được xác nhận tồi tệ hơn khi IUCN xếp loại ba loài tê tê (hai loài châu Phi và một loài châu Á) vào nhóm các loài có nguy cơ tuyệt chủng ở mức cao hơn.²⁸ Bên cạnh đó, quần thể ba loài tê tê được tìm thấy tại Tây Phi và Trung Phi đều đang suy giảm và đối mặt với nguy cơ tuyệt chủng nghiêm trọng do hoạt động buôn bán bất hợp pháp. Điều này đã được chứng minh khi nhiều vụ bắt giữ vảy tê tê quy mô lớn tại Việt Nam có nguồn gốc từ Nigeria, Cameroon và CHDC Công-gô.²⁹

Tê giác

Việt Nam chịu trách nhiệm lớn trong việc tàn phá các quần thể tê giác tại châu Phi. Vào năm 2006, nạn săn trộm tê giác gia tăng tại Nam Phi và các quốc gia có nhiều tê giác khác sau khi các công dân Việt Nam bắt đầu lợi dụng lỗ hổng của luật săn bắn chiến phẩm và tham nhũng tại Nam Phi để tham gia vào các cuộc “săn giết”, nơi mà săn bắn chiến phẩm được tổ chức với mục đích duy nhất là lấy sừng đem bán tại thị trường chợ đen ở Việt Nam.³⁰

Hơn một thập kỷ qua (2010-2020), ít nhất 9.885 cá thể tê giác đã bị săn trộm trên khắp châu Phi.³¹ Nam Phi, ngôi nhà của phần lớn tê giác châu Phi với ước tính 18.067 tê giác trắng và 5.495 tê giác đen, chiếm gần 88% tổng số tê

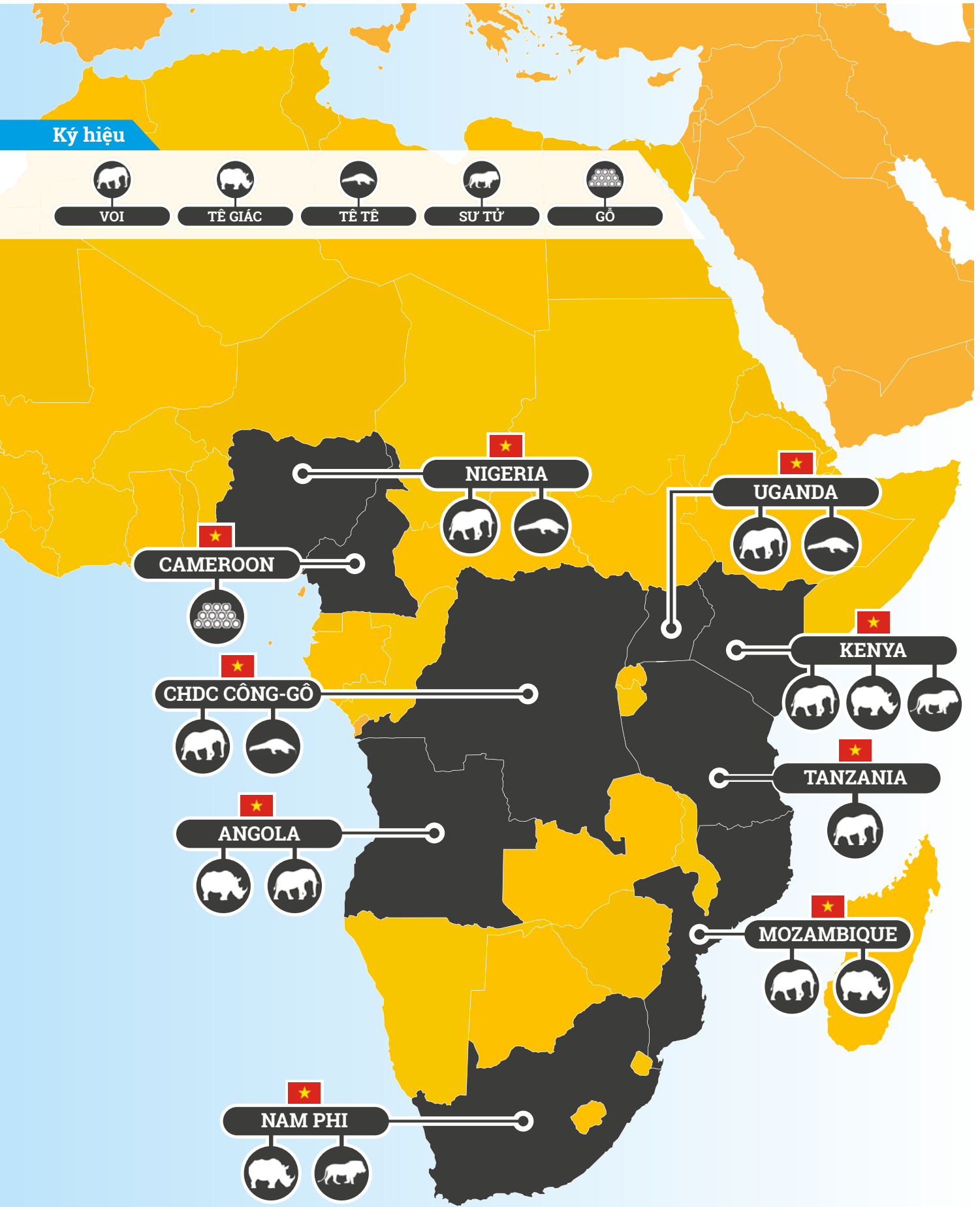
giác bị săn trộm trong suốt thập kỷ này.³² Đa số tê giác bị săn trộm tại Nam Phi tập trung ở Vườn Quốc gia (VQG) Kruger, nơi mà trong một thập kỷ qua, quần thể tê giác trắng bị suy giảm mạnh hơn hai phần ba, từ 10.621 cá thể giảm chỉ còn 3.549 cá thể.³³ Trong khi đó, quần thể tê giác đen có nguy cơ tuyệt chủng cực kỳ cao cũng bị suy giảm đáng kể tại VQG Kruger, hiện chỉ còn 268 cá thể, so với 400 cá thể vào năm 2013.³⁴

Nạn buôn lậu ĐVHD tiếp tục đe dọa tê giác khi ít nhất 249 cá thể tê giác đã bị săn trộm tại Nam Phi trong sáu tháng đầu năm, hơn một nửa số này xảy ra tại VQG Kruger.³⁵ So với cùng kỳ năm 2020, số lượng tê giác bị săn trộm tăng 50%. Chính phủ Nam Phi cho rằng tình trạng này có liên quan tới việc nới lỏng các biện pháp phong tỏa vì COVID-19.³⁶

Tại quốc gia láng giềng Mozambique, hiện chỉ có khoảng 30 cá thể tê giác trắng còn sót lại,³⁷ trong đó đa số có khả năng di chuyển qua biên giới không rào chắn giữa VQG Kruger ở Nam Phi và VQG Limpopo ở Mozambique. Mặc dù có quần thể tê giác rất nhỏ, Mozambique lại là trung tâm buôn lậu chính đối với sừng tê giác có nguồn gốc từ Nam Phi và các quốc gia khác đến Việt Nam.

Ngoài ra, các công dân Việt Nam còn tham gia vào hoạt động buôn lậu sừng tê giác từ Namibia. Vào năm 2015, tại Namibia, nạn săn trộm tê giác gia tăng rõ rệt khi có đến 97 cá thể tê giác đã bị giết so với chỉ bốn cá thể trong năm 2013.³⁸ Trong năm năm tiếp theo, số lượng tê giác bị săn trộm thường niên dao động từ 55 đến 81 con.³⁹

Hình 1: Các nhóm tội phạm Việt Nam hoạt động buôn lậu ĐVHD tại nhiều quốc gia châu Phi

Thực trạng buôn lậu ĐVHD do người Việt cầm đầu tại châu Phi

Các nhóm tội phạm về ĐVHD do người Việt cầm đầu đã và đang hoạt động tại châu Phi gần hai thập kỷ, và góp phần không nhỏ vào sự phá hủy các nguồn tài nguyên thiên nhiên nơi đây.

Từ năm 2010, Việt Nam liên quan đến hơn 700 vụ bắt giữ ĐVHD với tổng cộng ít nhất 123 tấn ngà voi, 111 tấn vảy tê tê và 2,7 tấn sừng tê giác, trong đó 75% (tính theo khối lượng) có nguồn gốc từ châu Phi.⁴⁰

Các nhóm người Việt tại châu Phi bắt đầu với hoạt động buôn bán bất hợp pháp sừng tê giác và xương mèo lớn tại Nam Phi vào những năm giữa thập niên 2000, tiếp đến là ngà voi và vảy tê tê có nguồn gốc hoặc bị buôn lậu từ nhiều quốc gia khác ở châu Phi.

Trong giai đoạn từ 2013-2021, số lượng các lô hàng bao gồm cả vảy tê tê và ngà voi bị buôn lậu cùng lúc ngày càng tăng. Từ năm 2018, ít nhất 56 tấn vảy tê tê và 27 tấn ngà voi đã bị bắt giữ cùng lúc từ 13 chuyến hàng quy mô lớn (500kg hoặc hơn) có nguồn gốc từ châu Phi và có liên quan đến Việt Nam.⁴¹

Những sản phẩm từ ĐVHD bất hợp pháp được thu mua để đáp ứng nhu cầu tại Việt Nam, nơi những người dùng thuốc cổ truyền tin rằng sừng tê giác có thể chữa bệnh ung thư và vảy tê tê giúp đảm bảo sức khỏe sinh sản.⁴² Sừng tê giác và ngà voi còn được xem là biểu tượng của địa vị xã hội và thường được dùng để làm quà biếu xa xỉ bởi tầng lớp trung và thượng lưu.⁴³ Ngoài ra, vì là điểm trung chuyển chính của các giao dịch bất hợp pháp về ĐVHD, một số lượng lớn ngà voi, sừng tê giác và vảy tê tê châu Phi sẽ tiếp tục bị vận chuyển lậu qua các cửa khẩu biên giới đường bộ từ Việt Nam đến các thị trường cuối cùng ở Trung Quốc.

Nam Phi

Việt Nam đã từng là ngôi nhà của loài tê giác Java có tình trạng cực kỳ nguy cấp, tuy nhiên cá thể tê giác Java cuối cùng tại Việt Nam được cho là đã bị bắn chết bởi những tên săn trộm tại VQG Cát Tiên, và tê giác được xác định là đã tuyệt chủng ở Việt Nam vào năm 2011.⁴⁴

Với quần thể tê giác lớn nhất tại châu Phi, thực thi pháp luật yếu kém và ngành công nghiệp săn bắn chiến phẩm dễ dàng bị tham nhũng và lạm dụng, các nhóm tội phạm người Việt đã mở rộng hoạt động sang Nam Phi để thu mua sừng tê giác từ quốc gia này.

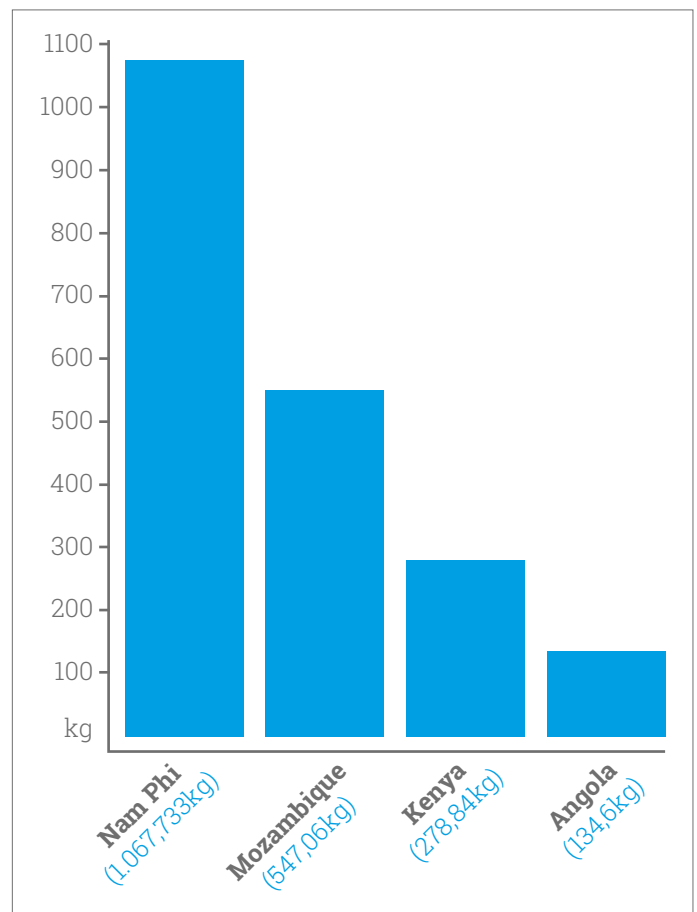
Từ năm 2010, Việt Nam liên quan đến các vụ bắt giữ sừng tê giác xuất xứ từ châu Phi với tổng khối lượng lên đến gần 1.970kg, trong đó 1.067kg hay 54% có nguồn gốc từ Nam Phi. Trong giai đoạn 2007-2020, ít nhất 31 công dân Việt Nam đã bị bắt giữ và/hoặc bị kết án tại Nam Phi vì tội buôn bán bất hợp pháp sừng tê giác, ngà voi, xương sư tử và xương hổ.⁴⁵ Trong đó, sừng tê giác thường được buôn lậu qua đường hàng không với đa số các vụ bắt giữ diễn ra tại sân bay quốc tế O.R Tambo, khi các đối tượng

chuẩn bị lên các chuyến bay về Việt Nam.

Trong giai đoạn 2016-2018, các cuộc điều tra của EIA đã vạch trần một nhóm tội phạm có tổ chức chặt chẽ do Phan Viết Chí cầm đầu. Chí là đối tượng buôn lậu ngà voi và sừng tê giác khét tiếng, cư trú tại Nam Phi.⁴⁶ Nhóm của Chí thường thu mua ngà voi và sừng tê giác có nguồn gốc từ Nam Phi và Mozambique, sau đó vận chuyển lậu đến Việt Nam từ cảng Maputo, Mozambique. Vào năm 2015, nhóm của Chí được cho là đã chuyển lậu thành công ba lô hàng, tổng cộng nặng 13,5 tấn ngà voi từ Mozambique đến Việt Nam.

Bất chấp đại dịch COVID-19, nạn buôn lậu sừng tê giác vẫn tiếp tục diễn ra giữa Nam Phi và Việt Nam. Vào tháng 07/2021, các cơ quan chức năng tại cảng Đà Nẵng, Việt Nam đã bắt giữ 138kg sừng tê giác, tương đương 50 cá thể tê giác và 3,1 tấn xương sư tử xuất xứ từ Nam Phi. Các chuyến hàng quy mô lớn được xem là một trong các dấu hiệu nhận biết hoạt động của các nhóm tội phạm có

Hình 2: Các quốc gia đứng đầu trong danh sách xuất lậu sừng tê giác đến Việt Nam từ năm 2010

tổ chức. Vụ bắt giữ này là lô hàng sừng tê giác lớn nhất bị bắt giữ tại Việt Nam kể từ năm 2015, nhấn mạnh vai trò của các nhóm tội phạm có tổ chức chặt chẽ tham gia vào hoạt động buôn lậu ĐVHD vào Việt Nam. Tại thời điểm soạn thảo báo cáo này, chưa có đối tượng nào bị bắt giữ liên quan đến vụ việc này.

Mozambique

Vai trò của các nhóm tội phạm người Việt có tổ chức liên quan đến buôn lậu ngà voi và sừng tê giác số lượng lớn từ Mozambique và Nam Phi đến Đông Nam Á đã được ghi nhận một cách rõ ràng.⁴⁷

Các nhóm tội phạm người Việt thường hoạt động ở thủ đô Maputo để thu mua, đóng gói và xuất khẩu ngà voi và sừng tê giác đến Việt Nam. Trong nhiều trường hợp, các nhóm này sử dụng các khúc gỗ đục rỗng và gỗ xẻ để che giấu các sản phẩm ĐVHD và thường hối lộ các quan chức Mozambique để tạo điều kiện thuận lợi cho các hoạt động của chúng.⁴⁸ Ngoài ra, các nhóm này cũng nhận được sự hỗ trợ từ các cán bộ tham nhũng tại các Đại sứ quán Việt Nam tại Mozambique⁴⁹ và Nam Phi.⁵⁰

Từ năm 2010, Mozambique là quốc gia lớn thứ ba liên quan đến buôn lậu ngà voi từ châu Phi vào Việt Nam với xấp xỉ 15 tấn ngà voi,⁵¹ và có liên quan đến các vụ bắt giữ sừng tê giác gửi đến Việt Nam với tổng khối lượng 547kg, tương đương 197 cá thể tê giác.⁵² Trong giai đoạn 2012-2020, ít nhất 11 công dân Việt Nam đã bị bắt tại sân bay quốc tế Maputo vì buôn lậu sừng tê giác và các sản phẩm từ sư tử.

Tanzania

Trước năm 2017, Tanzania mất hơn 60% quần thể voi⁵³ và bị khai thác nghiêm trọng bởi những đối tượng buôn lậu ĐVHD, nhằm chuyển lậu ngà voi vào châu Á thông qua Việt Nam.

Các cuộc điều tra của EIA trong giai đoạn 2014-2017 đã ghi nhận một đường dây buôn lậu ĐVHD do người Trung Quốc cầm đầu, sử dụng Việt Nam là điểm nhập ngà voi và các sản phẩm từ ĐVHD bất hợp pháp khác từ Tanzania và Mozambique.⁵⁴ Cảng biển Hải Phòng tại miền Bắc Việt Nam là điểm đến phổ biến của nhiều tấn ngà voi xuất xứ từ Tanzania.

Trong giai đoạn 2004-2016, Tanzania liên quan đến 17,5 tấn ngà voi gửi đến Việt Nam. Vào năm 2017, các cơ quan thẩm quyền tại Việt Nam đã bắt giữ Nguyễn Mậu Chiến, đối tượng cầm đầu một đường dây người Việt tham gia buôn lậu ĐVHD từ châu Phi đến châu Á. Vào năm 2007, đối tượng này đã từng bị bắt và kết án tại Tanzania vì tội buôn lậu các sản phẩm từ ĐVHD.

Kenya

Trước năm 2019, Kenya là điểm trung chuyển phổ biến được khai thác bởi các nhóm tội phạm người Việt để buôn lậu sừng tê giác, ngà voi và các sản phẩm từ sư tử từ châu Phi đến châu Á. Trong giai đoạn 2013-2018, ít nhất 17 công dân Việt Nam đã bị bắt giữ vì liên quan đến tội phạm về ĐVHD, đa số diễn ra tại sân bay quốc tế Jomo Kenyatta. Các đối tượng này thường vận chuyển các sản phẩm ĐVHD bất hợp pháp từ nhiều quốc gia bao gồm

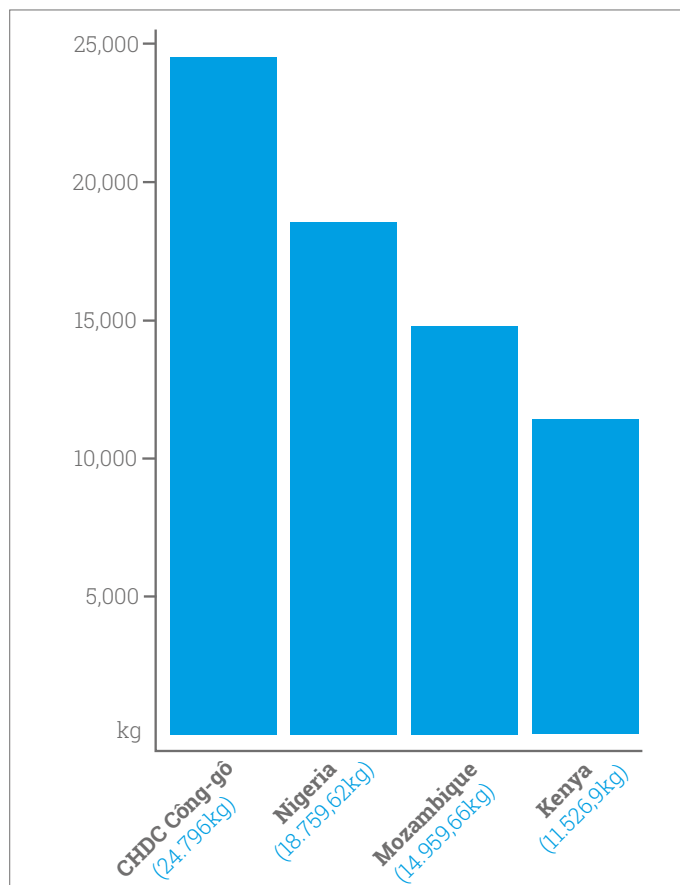
Angola, CHDC Công-gô, Liberia, Mozambique và Tanzania đến Kenya, sau đó tiếp tục vận chuyển đến châu Á.

Với phương pháp hoạt động tương tự như buôn lậu sừng tê giác, các sản phẩm chế tác từ ngà voi cũng thường được vận chuyển bởi hành khách đi máy bay xuất phát từ sân bay Jomo Kenyatta. Trong khi đó, ngà voi số lượng lớn được chuyển từ cảng biển Mombasa, Kenya đến Việt Nam. Từ năm 2010, Kenya liên quan đến ít nhất 11,5 tấn ngà voi gửi đến Việt Nam, đa số được chuyển từ Mombasa qua các cảng ở Singapore và Hồng Kông.

Vụ bắt giữ ngà voi lớn nhất xuất phát từ Mombasa gửi đến Việt Nam là lô hàng ngà voi nặng 4,6 tấn bị tịch thu tại Singapore vào năm 2015. Lô hàng được khai báo là lá trà và hãng giao nhận vận tải của lô hàng này đã bị nhà chức trách Singapore xử phạt do không thực hiện trách nhiệm thẩm định. Tại thời điểm soạn thảo báo cáo, không có thêm cập nhật nào về việc truy tố các cá nhân hay pháp nhân thương mại chịu trách nhiệm về lô hàng, dù chính phủ Singapore đã tiêu hủy toàn bộ lô hàng này vào tháng 06/2016.⁵⁵

Từ năm 2016, không có vụ bắt giữ ĐVHD quy mô lớn nào được báo cáo từ Mombasa chuyển đến châu Á, bao gồm Việt Nam. Đây có thể là kết quả của sự cải thiện khả năng rà soát tại cảng Mombasa và/hoặc các nhóm tội phạm đã chuyển hoạt động từ Đông sang Tây Phi, chủ yếu thông qua Nigeria.⁵⁶ Tuy nhiên, với số lượng lớn ngà voi bất hợp pháp bị buôn lậu qua Mombasa, vẫn còn có những quan ngại về "lỗ hổng" trong quản lý cảng bị khai thác bởi các đường dây buôn lậu ĐVHD, cụ thể là các vấn đề dai dẳng liên quan đến tham nhũng và thực thi pháp luật yếu kém.⁵⁷

Hình 3: Các quốc gia đứng đầu trong danh sách xuất lậu ngà voi đến Việt Nam từ năm 2010

Uganda

Uganda là tâm điểm buôn lậu ngà voi và vảy tê tê được thu mua từ Trung Phi và Đông Phi.⁵⁸

Từ năm 2010, các cơ quan thẩm quyền tại Uganda đã tịch thu hơn 16 tấn ngà voi và bốn tấn vảy tê tê, chủ yếu có

nguồn gốc và/hoặc trung chuyển thông qua các quốc gia láng giềng gồm Burundi, CHDC Công-gô, và Nam Sudan có liên quan đến Việt Nam.

Kể từ năm 2015, ít nhất 11 công dân Việt Nam đã bị bắt tại Uganda do buôn bán bất hợp pháp ngà voi, vảy tê tê và sừng tê giác.

Uganda: Bỏ lỡ cơ hội triệt phá đường dây tội phạm lớn liên quan đến ĐVHD của người Việt

Tháng 01/2019, các cán bộ từ Cơ quan Quản lý Doanh thu Uganda (URA) đã bắt giữ một lô hàng chứa các khúc gỗ đục rỗng được lấp lại bằng sáp paraffin để che giấu 762 khúc ngà voi, nặng 3.299kg và hơn 423kg vảy tê tê. Đây là vụ tịch thu ngà voi lớn nhất từ trước đến nay tại Uganda.

Phạm Văn Chiêu, một công dân Việt Nam đã bị bắt tại chỗ, hai công dân Việt Nam khác là Nguyễn Sơn Đông và Phùng Thị Liên cũng bị bắt sau đó. Dựa vào thông tin được cung cấp, URA sau đó đã đăng thông tin truy nã 18 công dân Việt Nam khác vì có liên quan đến vụ điều tra. Vào tháng 03/2019, hai người trong danh sách này là Nguyễn Văn Thanh và Đinh Văn Chung đã bị bắt tại sân bay quốc tế Entebbe khi đang cố trốn khỏi Uganda.

Cuối cùng, Ban chống tham nhũng, Tòa án Tối cao Uganda đã cáo buộc bốn công dân Việt Nam bao gồm Nguyễn Sơn Đông, Phạm Văn Chiêu, Phùng Thị Liên và Đinh Văn Chung tội tàng trữ và sử dụng các sản phẩm từ ĐVHD, căn cứ theo Luật Quản lý Hải quan Cộng đồng Đông Phi 2004 và Luật về ĐVHD Uganda.⁵⁹

Trong hai năm rưỡi sau đó, quy trình tố tụng các bị cáo này vẫn chưa có kết quả do các phiên điều trần liên tiếp bị trì hoãn, một phần vì đại dịch COVID-19, phần khác vì không có nhân viên thông dịch và các cán bộ tòa án cũng bận rộn với các vụ việc khác. Được biết, các bị cáo này đã được tại ngoại, bỏ trốn và công tố viên buộc phải hoãn vụ án vô thời hạn cho đến khi các bị cáo bị bắt lại.

Với việc các bị cáo tản đi khắp nơi, vụ án dường như đang bị bỏ lửng. Phạm vi điều tra hẹp, sự phối hợp hạn chế giữa Việt Nam và Uganda, và thủ tục tòa án kéo dài đã làm vụt mất cơ hội xác định và triệt phá nhóm tội phạm về ĐVHD do người Việt cầm đầu liên quan đến vụ án này.

Ảnh: Năm 2019, chính quyền Uganda tịch thu gần bốn tấn ngà voi và vảy tê tê và bắt giữ hai công dân Việt Nam Phạm Văn Chiêu và Nguyễn Sơn Đông vì liên quan đến vụ án

©Uganda Revenue Authority

©Uganda Revenue Authority

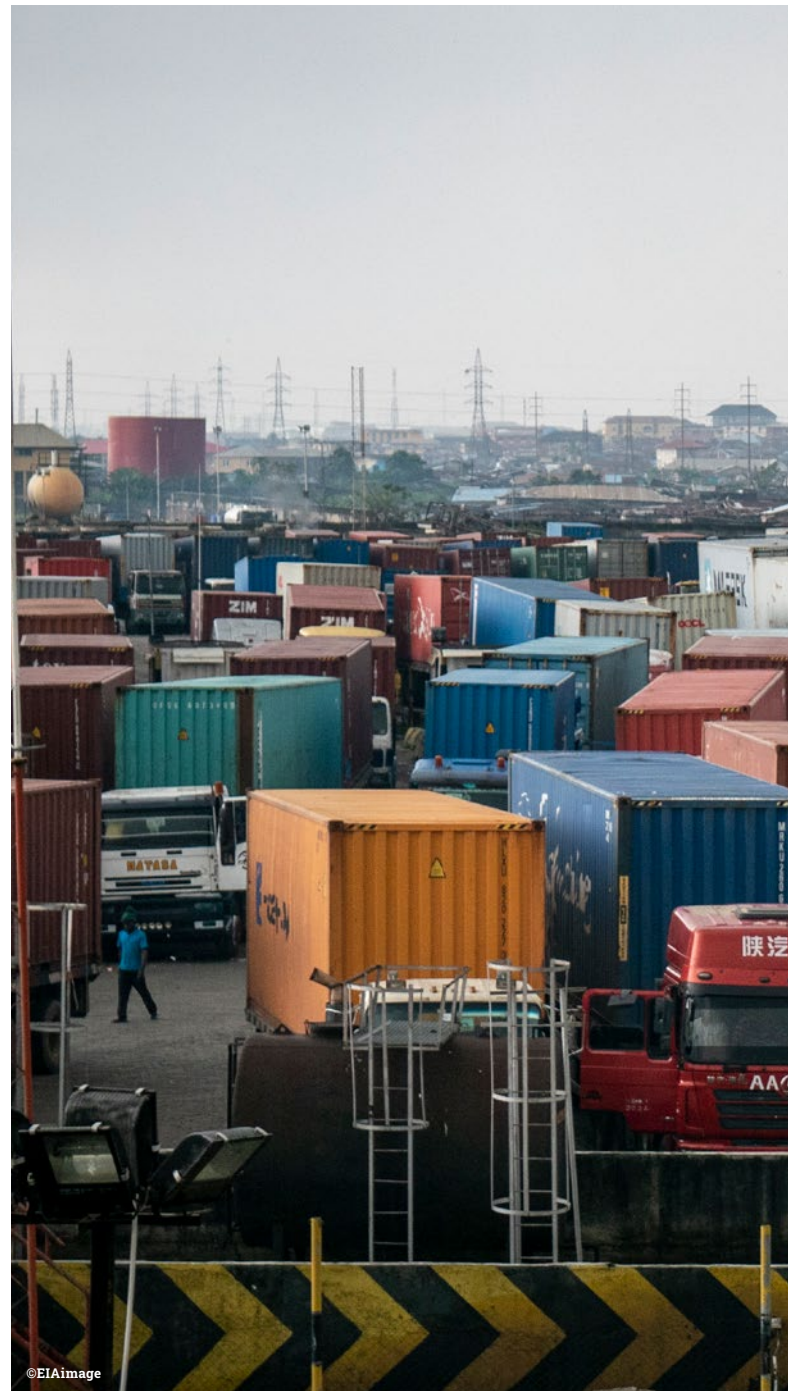
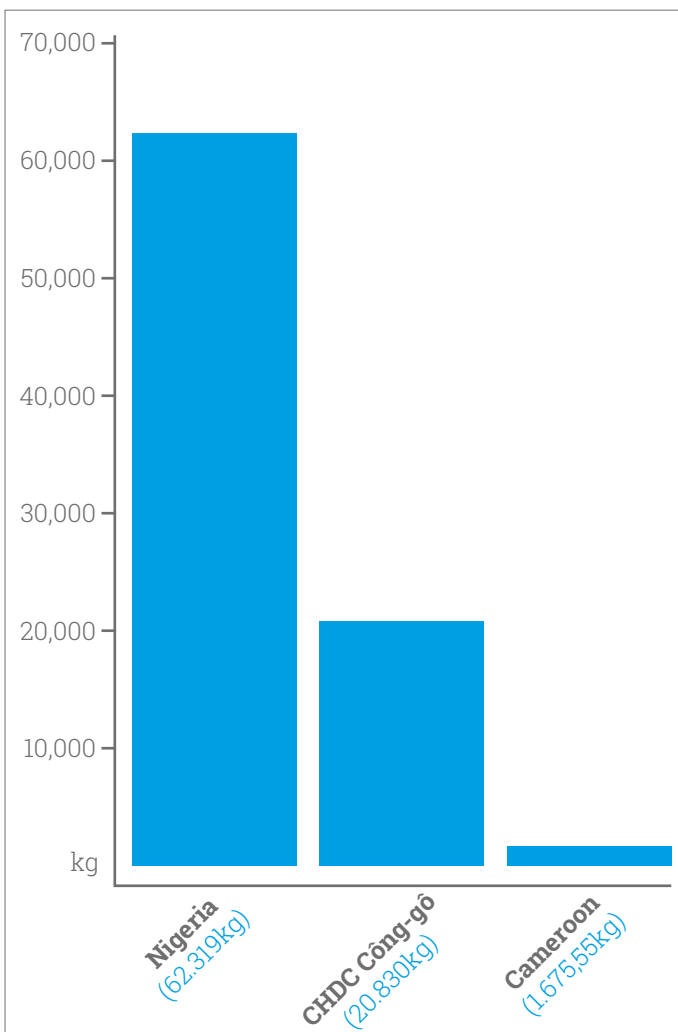
Angola

Từ năm 2015, Angola nổi lên là quốc gia đáng quan ngại về buôn lậu sừng tê giác vào Việt Nam qua đường hàng không. Xu hướng này diễn ra đồng thời với nạn săn trộm tê giác tại đáng quan ngại ở quốc gia láng giềng Namibia, nơi một số công dân Việt Nam được xác định có liên quan đến hoạt động buôn lậu sừng tê giác từ Namibia đến Angola.

Đã có ít nhất 10 vụ bắt giữ sừng tê giác được gửi từ Angola đến Việt Nam, với tổng khối lượng lên đến 134kg. Trong giai đoạn dịch COVID-19, từ tháng 12/2020 đến tháng 03/2021, hơn 60kg sừng tê giác đã bị tịch thu từ các hành khách về Việt Nam trên các chuyến bay hồi hương từ Angola.⁶⁰

Ngoài ra, Angola cũng bị khai thác bởi các nhóm người Việt để buôn lậu ngà voi. Từ năm 2012, ít nhất 43 công dân Việt Nam bị bắt giữ trên toàn cầu về tội buôn lậu ngà voi từ Angola đến châu Á. Tháng 08/2018, năm công dân Việt Nam đã bị bắt vì liên quan đến vụ tịch thu khoảng 800kg ngà voi, 900kg vảy tê tê và 27kg sừng tê giác tại thủ đô Luanda, Angola.⁶¹ Vụ bắt giữ cũng phát hiện thêm hai xưởng chế tác ngà voi do một nhóm người Việt điều hành và các đối tượng bị bắt được cho là thành viên của một nhóm tội phạm người Việt có tổ chức hoạt động tại Angola. Tại thời điểm soạn thảo báo cáo này, không có thêm cập nhật về việc truy tố các đối tượng này.

Hình 4: Các quốc gia đứng đầu trong danh sách xuất lậu vảy tê tê đến Việt Nam từ năm 2010

CHDC Công-gô

CHDC Công-gô là quốc gia đứng đầu liên quan đến các vụ bắt giữ ngà voi chuyển đến Việt Nam từ châu Phi, với xấp xỉ 25 tấn ngà voi bị tịch thu từ năm 2015 (tương đương 27% lượng ngà voi được gửi từ châu Phi đến Việt Nam).

Phần lớn các vụ bắt giữ này diễn ra tại châu Á cho thấy công tác rà soát còn hạn chế từ các cảng xuất khẩu tại CHDC Công-gô. Các vụ bắt giữ ngà voi xuất phát từ CHDC Công-gô liên quan đến Việt Nam bao gồm vụ bắt giữ ngà voi lớn nhất thế giới (9.120kg) tại Việt Nam và lớn thứ hai thế giới (8.795 kg) tại Singapore, cả hai đều diễn ra vào năm 2019.

Liên quan đến hoạt động buôn bán vảy tê tê bất hợp pháp, CHDC Công-gô là quốc gia đứng thứ hai thế giới liên quan đến vận chuyển bất hợp pháp vảy tê tê từ châu Phi đến Việt Nam, với xấp xỉ 21 tấn bị bắt giữ từ năm 2015.

Nigeria

Tại Tây Phi, từ năm 2015, Nigeria đã trở thành điểm xuất khẩu ngà voi và vảy tê tê từ châu Phi đến châu Á lớn nhất thế giới.⁶² Nigeria cũng là quốc gia châu Phi chủ chốt liên quan đến các vụ bắt giữ ngà voi và vảy tê tê gửi đến Việt Nam, với lần lượt 19 tấn và 62 tấn (tương đương 21% lượng ngà voi và 73% vảy tê tê được gửi từ châu Phi đến Việt Nam).⁶³

Vào năm 2019, năm kỷ lục với các vụ tịch thu vảy tê tê khối lượng lớn, Việt Nam là điểm đến của ba lô hàng vảy tê tê lớn nhất thế giới bị bắt giữ tại Singapore, xuất phát từ Nigeria và CHDC Công-gô. Theo UNODC, Việt Nam là điểm trung chuyển chính của các lô hàng vảy tê tê gửi từ châu Phi đến Trung Quốc.⁶⁴

Cảng Apapa tại Lagos, Nigeria là cảng xuất khẩu chính cho các lô hàng vảy tê tê và ngà voi đến Việt Nam. Dù các

nhóm buôn lậu có thể gửi các lô hàng trực tiếp từ Nigeria đến các cảng biển tại Việt Nam như Hải Phòng, Đà Nẵng và Sài Gòn, hầu hết các nhóm thường chọn cách gửi chuyển tải và/hoặc quá cảnh qua Singapore và Malaysia nhằm che giấu điểm đến cuối cùng và tránh bị phát hiện.

Bất chấp đại dịch COVID-19, ngà voi và vảy tê tê số lượng lớn vẫn tiếp tục được thu mua, tích trữ và xuất khẩu từ Nigeria. Điều này đã được chứng minh qua vụ tịch thu một lô hàng vảy tê tê và ngà voi quy mô lớn có điểm đến là Việt Nam vào tháng 01/2021, và hai vụ việc tiếp theo vào tháng 07/2021 và tháng 09/2021.

Ảnh trên: Cảng container quốc tế Apapa, Nigeria nơi các nhóm tội phạm do người Việt cầm đầu khai thác để buôn lậu ĐVHD đến châu Á

Hiện trạng: Bùng phát nạn buôn lậu gỗ từ Cameroon do người Việt cầm đầu

Trước đây, Việt Nam từng phụ thuộc vào nhập khẩu gỗ từ các quốc gia láng giềng như Campuchia và Lào để phát triển công nghiệp chế biến gỗ. Tuy nhiên, với nguồn cung gỗ bị suy yếu và sự cải thiện các quy định pháp luật cũng như thực thi pháp luật trong khu vực, các đường dây người Việt bắt đầu chuyển hoạt động đến châu Phi vào khoảng năm 2015.⁶⁵

Cuộc điều tra của EIA Hoa Kỳ đã ghi nhận nhiều nhóm người Việt đang lợi dụng khung quản trị rừng quốc gia yếu kém của Cameroon để khai thác gỗ bất hợp pháp, rửa tiền, gian lận, và vi phạm các điều luật khác của Cameroon.⁶⁶ Theo báo cáo, ít nhất

132.000m³ gỗ tròn đã được xuất khẩu từ Cameroon đến Việt Nam từ tháng 01/2016 đến tháng 07/2020 dù vi phạm các luật cấm xuất khẩu gỗ.⁶⁷

Đây là thách thức lớn đối với Hệ thống Bảo đảm Gỗ hợp pháp Việt Nam (VNTLAS) có hiệu lực từ ngày 30/10/2020. VNTLAS là trọng điểm của Hiệp định Đối tác Tự nguyện (VPA) giữa Liên minh châu Âu (EU) và Việt Nam ký vào năm 2018, nhằm đảm bảo chỉ gỗ hợp pháp được nhập khẩu vào Việt Nam, và sau đó xuất tới các thị trường tiêu thụ nội địa và quốc tế.

Ảnh trên: Bãi gỗ của một công ty Việt Nam tại hoạt động Cameroon với nhiều vi phạm về xuất khẩu gỗ và luật lao động

©EIA US

Hiện trạng: Buôn bán xương sừ tử và hổ từ Nam Phi

Tại Nam Phi, việc gây nuôi sừ tử và hổ với mục đích buôn bán thương mại các bộ phận và dẫn xuất của chúng vẫn còn hợp pháp⁶⁸, dù gần đây Bộ trưởng Bộ Môi trường đã cam kết chấm dứt hoạt động gây nuôi sừ tử vì các mục đích thương mại.⁶⁹

Trong giai đoạn 2008-2016, ước tính 6.058 bộ xương sừ tử, nặng 70 tấn đã được xuất khẩu từ Nam Phi.⁷⁰ Vào tháng 06/2018, Nam Phi đã đề xuất tăng hạn ngạch xuất khẩu bộ xương sừ tử thường niên từ 800 lên 1.500 bộ⁷¹, nhưng đã giảm xuống 800 bộ do hứng phải các chỉ trích rộng rãi⁷² và bị tạm dừng sau phán quyết của tòa án kết luận hệ thống hạn ngạch này là không hợp pháp.⁷³

Trong nhiều trường hợp, xương sừ tử được biết là đã được bán như xương hổ cho những người mua kém nhận biết tại châu Á.⁷⁴ Điều này góp phần phá hoại các nỗ lực nhằm chấm dứt nạn buôn bán hổ bất hợp pháp và làm gia tăng mối đe dọa nghiêm trọng từ hoạt động buôn bán lên 4000 cá thể hổ nguy cấp còn lại trong môi trường hoang dã tại châu Á.

Từ giữa những năm 2000, các nhóm người Việt đã có chỗ đứng vững chắc trong hoạt động gây nuôi sừ tử và hổ tại Nam Phi. Chu Đăng Khoa, một tay buôn lậu ĐVHD người Việt khét tiếng, được cho là sở hữu Voi Game Lodge - một cơ sở gây nuôi ĐVHD tại Klerksdorp, tây bắc Nam Phi. Theo báo cáo, cơ sở này từng nuôi nhốt 50 cá thể hổ và nhiều sừ tử⁷⁵ và có liên quan đến các lô hàng xương sừ tử "hợp pháp" gửi trực tiếp đến Việt Nam.⁷⁶ Vào năm 2019, cơ sở này của Chu Đăng Khoa bị nghi ngờ liên quan đến vụ tịch

thu 100 sừng tê giác và xác bốn cá thể hổ. Hai công dân Việt Nam và một công dân Nam Phi đã bị bắt vì liên quan đến vụ việc này.

Vào năm 2018, theo báo cáo, Việt Nam là nước nhập khẩu thương mại lớn nhất đối với xương sừ tử từ Nam Phi, gồm 607 bộ xương sừ tử.⁷⁷ Hơn nữa, Việt Nam còn nhập khẩu hổ sống từ quần thể hơn 450 cá thể hổ nuôi nhốt ở Nam Phi,⁷⁸ với mục đích thương mại và sở thú.⁷⁹

Hổ không phải loài bản địa ở Nam Phi, do đó việc "gây nuôi" và nạn buôn bán hổ tiếp tục diễn ra dưới các điều luật lỏng lẻo và năng lực thực thi yếu kém ở Nam Phi là mối quan ngại lớn.⁸⁰ Đây là mối quan tâm chính, sẽ được xem xét dưới các nghĩa vụ được đề xuất với Việt Nam trong khuôn khổ Công ước CITES.⁸¹

Hiện nay, các nhóm tội phạm ĐVHD người Việt thường khai thác các lỗ hổng pháp lý liên quan đến việc gây nuôi sừ tử để vận chuyển bất hợp pháp xương hổ ra khỏi Nam Phi, dưới cái mác xương sừ tử.⁸² Các nhóm này cũng sản xuất cao xương hổ và sừ tử, được làm bằng cách nấu xương hổ và sừ tử với các thành phần khác, để vận chuyển dễ dàng hơn từ Nam Phi đến châu Á.⁸³

Độ thị hiếu của người tiêu dùng đối với các bộ phận hổ có nguồn gốc tự nhiên, sự gia tăng của các trang trại hổ và sừ tử tại Nam Phi đang gây áp lực lên quần thể hổ hoang dã thông qua việc gia tăng nhu cầu tiêu thụ, từ đó kích thích nạn săn bắn hổ trái phép.

Ảnh dưới: Hơn ba tấn xương sừ tử có nguồn gốc từ Nam Phi bị bắt giữ tại cảng Tiên Sa tháng 07/2021

©Công an Việt Nam

Bên trong thế giới của một nhóm tội phạm người Việt tại châu Phi

Tổng quan

Các điều tra và nghiên cứu của EIA bắt đầu từ năm 2016 đã phát hiện hoạt động của Nhóm Việt (ẩn danh, sau đây sẽ được gọi là Nhóm Việt hoặc Nhóm), một nhóm tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia tham gia vào hoạt động buôn bán bất hợp pháp các sản phẩm từ ĐVHD gồm ngà voi, vảy tê tê và sừng tê giác từ châu Phi đến châu Á.

Nhóm Việt được thành lập tại một thành phố ở miền Bắc Việt Nam vào cuối những năm 2000, bởi một đối tượng tội phạm khét tiếng trong vùng gọi là V. và có liên quan đến nhiều vụ bắt giữ ĐVHD. Vào năm 2012, Nhóm này bắt đầu hoạt động tại châu Phi để tự thu mua các sản phẩm ĐVHD và tăng cường kiểm soát chuỗi cung ứng ĐVHD bất hợp pháp.

Chi nhánh đầu tiên của Nhóm Việt được thành lập tại thủ đô Maputo, Mozambique, và các chi nhánh tiếp theo được đặt tại thủ đô Kampala, Uganda; các thành phố Beira và Nampula, Mozambique; và Lagos, Nigeria. Nhóm này còn được cho là có hoạt động tại các quốc gia châu Phi khác bao gồm Angola, CHDC Công-gô, Liberia, Madagascar, Nam Phi, Tanzania và Zambia. Ngoài ra, Nhóm này

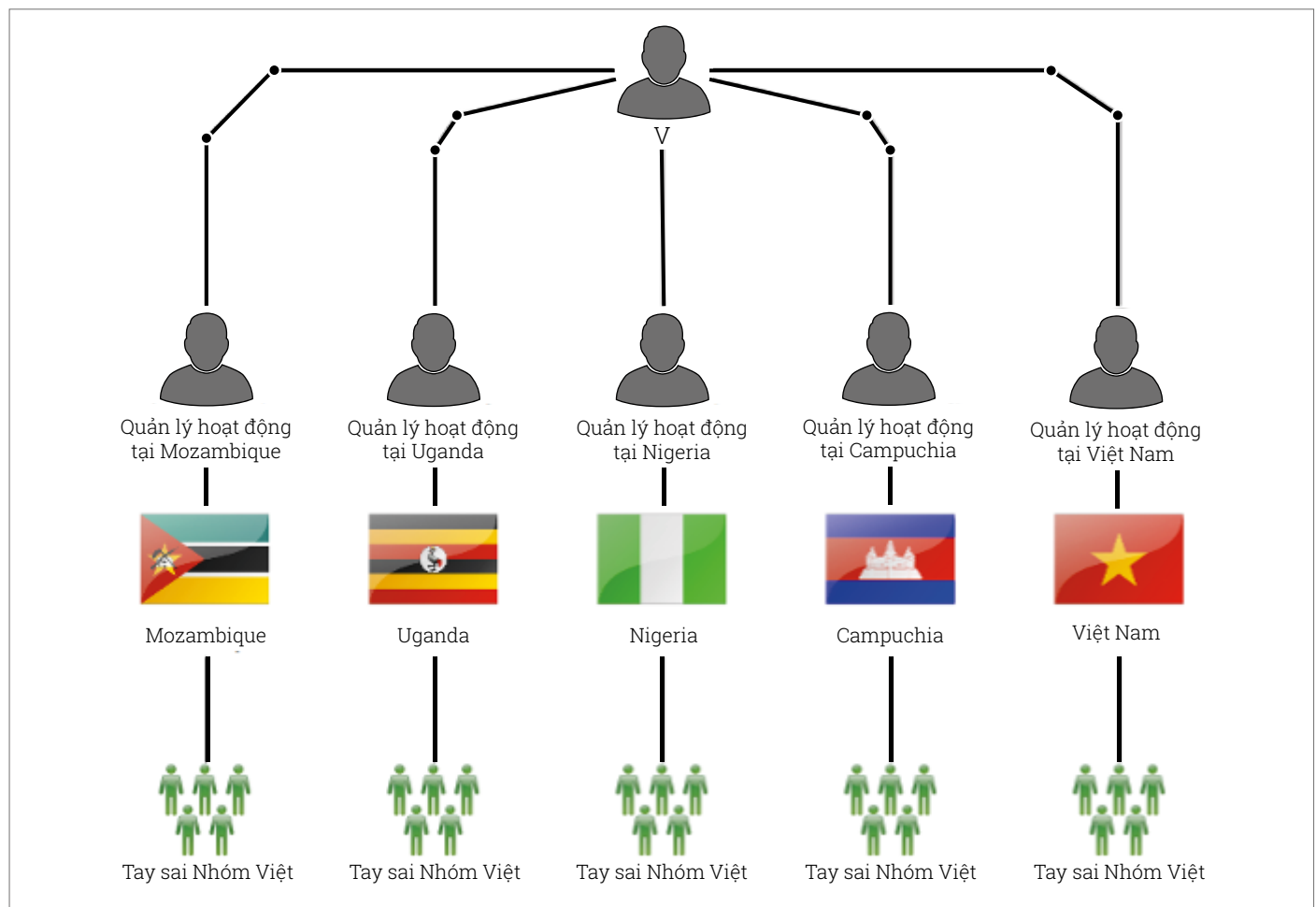
còn kiểm soát chặt chẽ đường dây buôn lậu ĐVHD từ Campuchia sang Trung Quốc thông qua Việt Nam.

Nhóm Việt có cấu trúc linh hoạt, với các thành viên chủ chốt chủ yếu là người trong gia đình, được hỗ trợ bởi đội ngũ tay sai và công nhân. Cơ cấu Nhóm thể hiện các yếu tố của một hệ thống phân cấp nghiêm ngặt (một lãnh đạo duy nhất với tính kỷ luật nội bộ cao và nhiều cấp/bộ phận) và phân cấp ủy quyền (cơ cấu theo vùng, mỗi vùng có hệ thống phân cấp và khả năng tự quyết riêng). Đây là hai đặc tính của các băng nhóm tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia.⁸⁴

Từ năm 2016, Nhóm Việt được xác định có liên quan đến ít nhất bốn vụ bắt giữ ĐVHD quy mô lớn (500kg hoặc hơn), với tổng cộng 6,3 tấn ngà voi và 7,2 tấn vảy tê tê được gửi từ châu Phi và đến Việt Nam.

Nhóm này còn vận hành một cấu trúc doanh nghiệp phức tạp bằng cách thành lập nhiều công ty tại các quốc gia mà Nhóm có hoạt động buôn lậu ĐVHD. Các công ty này đăng ký hoạt động trong nhiều lĩnh vực gồm xuất nhập khẩu, xây dựng, chế biến gỗ, tái chế nhựa, kho vận, và bất động sản và dùng các thành viên khác nhau của Nhóm đứng tên các công ty nhằm tránh bị phát hiện các hoạt động bất hợp pháp.

Hình 5: Cấu trúc Nhóm Việt

Thu mua ĐVHD từ khắp châu Phi

Tại châu Phi, các thành viên Nhóm này hợp tác với các nhà cung cấp địa phương tại Mozambique, Uganda và Nigeria để thu mua các sản phẩm từ ĐVHD để xuất sang châu Á.

Tại Mozambique ngà voi được thu mua từ trong nước và các quốc gia láng giềng, sau đó chúng được tập hợp tại phía bắc Mozambique trước khi chuyển lậu xuống phía Nam đến Maputo để xuất đi. Vào năm 2019, Nhóm này được tin là đã tích trữ được gần hai tấn ngà voi, 150kg sừng tê giác và 40-50 container gỗ ở khắp Mozambique.

Vì quần thể voi và tê giác của Mozambique đã giảm mạnh do nạn săn trộm, số ngà voi và sừng tê giác do Nhóm này thu mua được tin là có xuất xứ từ Tanzania và Nam Phi.

Tại Uganda, Nhóm làm việc với các nhà cung cấp thu mua ngà voi từ CHDC Công-gô, Zambia, và Nam Sudan để vận chuyển đến thủ đô Kampala. Vào năm 2017, các nguồn tin cho biết Nhóm này sở hữu ba tấn ngà voi được cất giấu tại một địa điểm ở Kampala. Các nhà cung cấp của Nhóm tại Uganda hầu hết là công dân Tây Phi. Chúng cũng có thể cung cấp cho Nhóm này gỗ từ Nam Sudan và các vật liệu khác để che giấu hàng ĐVHD như ắc quy ô tô đã hết hạn sử dụng.

Tại Nigeria, Nhóm này thu mua ngà voi rừng và vảy tê tê có nguồn gốc chủ yếu từ Cameroon và được tập kết tại Nigeria. Ngà voi thường được cắt khúc để dễ dàng ngụy trang và vận chuyển. Vào năm 2018, Nhóm đã thu mua được khoảng 15-20 tấn vảy tê tê và 8-9 tấn ngà voi từ chỉ một nhà cung cấp tại Nigeria. Các nhà cung cấp của Nhóm tại Nigeria cũng có thể cung cấp gỗ, than củi

và bông để làm vật liệu ngụy trang cho các sản phẩm từ ĐVHD.

Sử dụng vận tải liên phương thức

Tại Mozambique, các sản phẩm từ ĐVHD bất hợp pháp thường được vận chuyển bằng các xe tải chở gỗ theo đường bộ, từ các địa điểm nguồn đến các kho hàng của Nhóm. Hàng hóa sau đó được vận chuyển đến các xưởng nhựa để đóng gói, trước khi chuyển đến các cảng quốc tế để gửi đến châu Á trong các container được kê khai là phế thải nhựa. Việc sử dụng vận tải liên phương thức giúp chúng làm đứt gãy chuỗi cung ứng, từ đó làm giảm khả năng bị truy vết.

Những chuyến hàng này chỉ được chở bởi các tài xế người bản địa để tránh bị cướp và giảm rủi ro bị bắt giữ cho các thành viên của Nhóm. Thông thường, ngà voi và các sản phẩm từ ĐVHD khác được giấu bên trong các khúc gỗ đục rỗng. Khi các xe tải đưa hàng đến xưởng, chúng sẽ đốt bỏ các khúc gỗ và đóng gói ngà voi thành các lô hàng xuất đi. Được biết, các nhà xưởng của Nhóm tại Mozambique đều được bao quanh bởi tường cao và có các địa điểm bí mật để cất giấu các sản phẩm ĐVHD bất hợp pháp.

Tại Nigeria, để tránh bị phát hiện vị trí các kho hàng, Nhóm này không để các nhà cung cấp vận chuyển các sản phẩm ĐVHD bất hợp pháp trực tiếp đến các kho. Thay vào đó, Nhóm hẹn gặp các nhà cung cấp tại một địa điểm trung gian, sau đó tự vận chuyển hàng về kho của Nhóm.

Ảnh dưới: Cảng Maputo ở Mozambique bị Nhóm Việt khai thác triệt để nhằm vận chuyển ĐVHD trái phép từ châu Phi sang châu Á

©Julien Lagarde

Sử dụng gỗ và nhựa tái chế để che giấu ĐVHD bất hợp pháp

Tại các quốc gia châu Phi nơi Nhóm này hoạt động, chúng thường thành lập một số công ty kinh doanh gỗ và nhựa tái chế để che giấu hoạt động buôn bán ĐVHD bất hợp pháp. Các công ty được dùng để đăng ký làm "đơn vị gửi hàng" trên vận đơn cho các lô hàng gửi từ châu Phi đến châu Á, nơi mà các công ty khác của Nhóm được đăng ký làm "đơn vị nhận hàng". Nhóm này sở hữu các kho hàng dùng để cất giữ, chế biến gỗ và nhựa để che giấu các sản phẩm ĐVHD. Để đảm bảo an toàn cho hoạt động của mình, Nhóm thường tự đóng hàng tại các kho tập kết, dù đôi khi chúng cũng thuê các nhà cung cấp thực hiện khâu đóng hàng.

Trong giai đoạn 2016-2018, Nhóm được xác định có liên quan đến các vụ bắt giữ ngà voi được giấu trong các lô hàng chứa vỏ chai nhựa ở châu Phi và châu Á.

Vào tháng 9/2018, Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc ban hành Chỉ thị triển khai các biện pháp khẩn cấp nhằm tăng cường sự quản lý, nhập khẩu và sử dụng phế liệu. Theo Chỉ thị này, giấy phép nhập khẩu phế thải nhựa chỉ được cấp cho các công ty trực tiếp sử dụng chúng để làm nguyên liệu thô trong lĩnh vực kinh doanh của họ.⁸⁵

Vì thế, rất có thể Nhóm này đã giảm phụ thuộc vào phế thải nhựa và sử dụng các sản phẩm khác để ngụy trang cho các lô hàng ĐVHD trái phép. Ngoài gỗ và nhựa, các sản phẩm phổ biến được Nhóm này sử dụng bao gồm đậu nành, ngô, lạc, vải, bông và than củi.

Vai trò chủ chốt của các đại lý thông quan

Để gửi các lô hàng từ châu Phi đến châu Á, Nhóm này

hợp tác với các đại lý thông quan - những người có vai trò quan trọng, chịu trách nhiệm thu xếp các giấy tờ cần thiết, hối lộ các quan chức và tất cả các bên liên quan có tham gia vào quy trình xuất hàng. Trong giai đoạn này, những thông dịch viên của Nhóm đóng vai trò là người liên hệ chính với các đại lý thông quan.

Nhóm có thể sử dụng công ty của những đại lý này để làm "đơn vị gửi hàng" trên vận đơn cho các lô hàng, hoặc sử dụng chính các công ty của Nhóm đăng ký ở các nước châu Phi để xuất hàng. Cảng Maputo ở Mozambique được Nhóm này sử dụng thường xuyên để gửi các lô hàng ĐVHD trái phép từ châu Phi đến châu Á. Nguồn tin của EIA cho thấy, Nhóm này dựa vào mối quan hệ mật thiết với các quan chức chính phủ tại các quốc gia châu Phi để tạo điều kiện thuận lợi cho các hoạt động của chúng ở đây.

Trong giai đoạn 2016-2018, một số thành viên của Nhóm đã bị truy nã bởi cơ quan chức năng Mozambique do có liên quan đến một vụ bắt giữ ĐVHD tại cảng Maputo. Tuy nhiên, những thành viên này đã trốn thoát khỏi Mozambique thành công nhờ sự hỗ trợ của các quan chức tham nhũng. Sau đó, một số thành viên khác của Nhóm cũng trốn khỏi Mozambique nhờ vào giấy thông hành được cung cấp bởi một đối tượng được cho là có quan hệ mật thiết với Đại sứ quán Việt Nam tại Maputo.

Tại châu Á, Nhóm hợp tác chặt chẽ với các đối tác và đồng minh để thông quan các lô hàng nhập vào Campuchia và Việt Nam bằng đường hàng không và đường biển. Sau đó, các lô hàng bất hợp pháp này tiếp tục được chuyển lậu đến Việt Nam và Trung Quốc bằng đường bộ.

Cẩn trọng trong giao tiếp để tránh bị phát hiện

Nhóm này được biết là có hoạt động cực kỳ bí mật với các quy định khắt khe được đưa ra cho các thành viên. Ví dụ, các thành viên của Nhóm được lệnh phải tắt chức năng định vị GPS trên điện thoại và tránh tiếp xúc với thành viên của các nhóm người Việt Nam khác.

Những thông dịch viên người Việt đóng vai trò quan trọng trong các hoạt động buôn bán của Nhóm tại châu Phi, vì họ thường xuyên tháp tùng các thành viên chủ chốt đi thu mua các sản phẩm ĐVHD và sắp xếp để xuất khẩu các lô hàng. Trong giai đoạn 2016-2018, có ít nhất ba thông dịch viên làm việc cho Nhóm này tại châu Phi. Tại châu Á, một thành viên của Nhóm có thể giao tiếp bằng tiếng Trung Quốc lưu loát và có thể trao đổi trực tiếp với khách hàng người Trung Quốc. Ngoài ra, Nhóm còn giữ liên lạc với các nhà cung cấp, các đại lý thông quan và khách hàng thông qua các ứng dụng nhắn tin bảo mật và mạng xã hội.

Đòng tiền lớn trên phạm vi toàn cầu

Thông thường, Nhóm này chuyển một lượng lớn tiền từ Việt Nam sang châu Phi thông qua các ngân hàng Trung Quốc. Tại châu Phi, các thành viên của Nhóm thanh toán tiền hàng thông qua các ngân hàng chính thức. Nhóm cũng được cho là sử dụng các dịch vụ chuyển tiền quốc tế để gửi tiền từ châu Phi về Việt Nam.

Những khoản thanh toán dành cho hàng hóa bất hợp pháp thường được chia thành nhiều phần và được trả

vào các tài khoản ngân hàng khác nhau của các nhà cung cấp. Nhóm có thể trả bằng đô la Mỹ hoặc bằng tiền nội địa như đồng Naira (Nigeria) hoặc đồng Shilling (Uganda) vốn thường được lựa chọn hơn. Một thành viên của Nhóm và các cộng sự đã có lần chuyển mỗi người 20 triệu Naira (tương đương khoảng 50.000 đô la Mỹ) cho một nhà cung cấp để tránh vượt hạn mức thanh toán cho mỗi giao dịch.

Ảnh hưởng của COVID-19

Do đại dịch COVID-19, nhiều thành viên của Nhóm chưa thể quay lại châu Phi từ năm 2020. Tuy nhiên, hoạt động buôn bán ĐVHD bất hợp pháp từ châu Phi qua Việt Nam được tin là sẽ gia tăng khi thương mại và vận tải toàn cầu được nối lỏng. Hiện Nhóm này vẫn tiếp tục hoạt động tích cực tại Đông Nam Á và có khả năng đã thích ứng với đại dịch COVID-19 để tiến hành các giao dịch từ xa.

Ảnh trái: Gỗ là sản phẩm được dùng phổ biến để che giấu hàng ĐVHD xuất lậu từ châu Phi sang châu Á bởi các nhóm tội phạm Việt Nam

Ảnh trên: Lượng tiền lớn được gửi từ châu Á sang châu Phi và trong nội bộ châu Phi để phục vụ cho hoạt động buôn bán ĐVHD bất hợp pháp bởi Nhóm Việt

Đánh mất cơ hội – Thiếu hành động sau các vụ bắt giữ ĐVHD quy mô lớn

Trong những năm gần đây, Việt Nam đã đạt được những bước tiến đáng kể trong xử lý tội phạm về ĐVHD, cả về phương diện cải thiện khung pháp lý và thực thi pháp luật trong biên giới lãnh thổ quốc gia.

Tuy nhiên, việc thiếu những nỗ lực trong công tác thực thi pháp luật một cách chủ động nhằm triệt phá các nhóm tội phạm xuyên quốc gia do người Việt cầm đầu đang hoạt động trên phạm vi quốc tế, đã khiến Việt Nam trở thành một quốc gia đáng quan ngại về buôn bán ĐVHD bất hợp pháp trên toàn cầu.

Mặc dù những thành tựu về thực thi pháp luật và cải cách pháp lý là rất đáng hoan nghênh, những biện pháp của Chính phủ Việt Nam cho đến nay vẫn chưa đủ và không tương xứng với thực trạng buôn bán ĐVHD bất hợp pháp quy mô lớn do các nhóm tội phạm người Việt Nam cầm đầu, tham gia vào hoạt động khai thác các loài ĐVHD bị đe dọa là voi, tê tê, tê giác và các loài động, thực vật hoang dã khác ở châu Phi.

Từ năm 2010, có ít nhất 120 vụ bắt giữ ĐVHD liên quan đến voi, tê tê và tê giác diễn ra tại các cảng hàng không và cảng biển của Việt Nam, trong số đó, ít nhất 61 vụ (51%) có nguồn gốc từ châu Phi. Trong số những vụ bắt giữ này, sừng tê giác thường xuyên được vận chuyển bất hợp pháp vào Việt Nam thông qua đường hàng không tại Sân bay Quốc tế Nội Bài, Hà Nội, trong khi đó, các lô hàng ngà voi và vảy tê tê quy mô lớn (500kg hoặc hơn) được nhập lậu qua các cảng biển trên khắp Việt Nam. Tính đến thời điểm này, cảng Hải Phòng ở miền Bắc là cảng biển bị khai thác nhiều nhất trong các giao dịch bất hợp pháp về ĐVHD tại Việt Nam.

Trong số 120 vụ bắt giữ ĐVHD kể trên, chỉ có 17 vụ hoặc 14% có đối tượng tội phạm bị phạt tù.⁸⁶ Từ năm 2018, có 11 vụ bắt giữ ngà voi và vảy tê tê quy mô lớn diễn ra ở các cảng biển của Việt Nam, bao gồm vụ bắt giữ ngà voi lớn nhất thế giới, với hơn chín tấn ngà voi bị tịch thu tại cảng Đà Nẵng và vụ bắt giữ vảy tê tê lớn nhất Việt Nam, với hơn tám tấn vảy tê tê bị tịch thu tại cảng Hải Phòng vào

tháng 03/2019. Các vụ bắt giữ này có tổng khối lượng lên đến 15 tấn ngà voi và 36 tấn vảy tê tê. Tuy nhiên, không một vụ bắt giữ nào trong số này đưa tới kết quả là sự bắt giữ và kết án đối tượng phạm tội.⁸⁷

Đến nay, không có cá nhân hay pháp nhân thương mại nào liên quan đến các vụ bắt giữ ĐVHD quy mô lớn tại các cảng biển Việt Nam từ năm 2018 bị bắt giữ hay xét xử. Sự thiếu hiệu quả trong công tác điều tra các vụ bắt giữ này là một lỗ hổng quan trọng cho thấy việc thực thi pháp luật vẫn còn hạn chế và thiếu sự phối hợp chặt chẽ giữa các cơ quan chức năng liên quan, bao gồm hải quan và công an.

Khối lượng vảy tê tê và ngà voi bị tịch thu kể trên tương đương ít nhất 2.200 cá thể voi và 36.000 cá thể tê tê bị sát hại, là bằng chứng cho thấy các nhóm tội phạm có tổ chức tiếp tục khai thác Việt Nam như tâm điểm nhập khẩu trong hoạt động buôn bán ĐVHD bất hợp pháp.

Việt Nam đã thực hiện nhiều vụ bắt giữ về ĐVHD, nhưng vẫn chưa đủ để răn đe các nhóm tội phạm buôn lậu ĐVHD vốn chỉ coi các vụ bắt giữ là những vụ thua lỗ nhỏ trong kinh doanh, dễ dàng được bù lại bằng các lô hàng tiếp theo. Hơn nữa, các vụ bắt giữ chỉ là phần nổi của tảng băng, vì trên thực tế khối lượng các sản phẩm ĐVHD bất hợp pháp đến và rời Việt Nam mà không bị phát hiện còn lớn hơn nhiều.

Việt Nam cần khẩn trương tăng cường các biện pháp để cải thiện vai trò của mình trong chuỗi cung ứng ĐVHD bất hợp pháp, giúp bảo vệ các loài có nguy cơ tuyệt chủng như voi, tê tê và tê giác không bị biến mất trong tự nhiên.

Ảnh trên: Cơ quan chức năng Việt Nam bắt giữ 9.120kg ngà voi tại cảng Tiên Sa năm 2019 – vụ bắt giữ ngà voi lớn nhất thế giới từ trước đến nay

Cơ hội triệt phá các nhóm tội phạm về ĐVHD người Việt

Là một loại tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia nghiêm trọng, công tác chống buôn bán ĐVHD bất hợp pháp đòi hỏi sự hợp tác quốc tế giữa các bên liên quan.

Dù không thể đơn phương giải quyết vấn nạn này, Chính phủ Việt Nam có thể triển khai một số hành động cụ thể để ngăn chặn hiệu quả tình trạng buôn bán ĐVHD bất hợp pháp từ châu Phi sang thị trường châu Á.

Việt Nam có thể bắt đầu từ hôm nay bằng cách tiếp tục điều tra các vụ bắt giữ quy mô lớn đã diễn ra tại Việt Nam (Hình 6 bên dưới) và điều tra hoạt động của Nhóm Việt nêu trên cũng như các nhóm buôn bán ĐVHD bất hợp pháp khác đã được biết đến

Hình 6: Các vụ bắt giữ ngà voi và vảy tê tê quy mô lớn diễn ra tại các cảng biển tại Việt Nam từ năm 2018 mà Chính phủ Việt Nam chưa thành công trong điều tra sau bắt giữ. Cần ưu tiên tiếp tục điều tra về các vụ bắt giữ này.

TT	Ngà voi (V)/Vảy tê tê (T)	Thời gian	Trọng lượng	Cảng biển	Bản án
1	Vảy tê tê	Tháng 4/2018	3.750kg	Cát Lái	Không ai bị kết án
2	Vảy tê tê	Tháng 5/2018	3.300kg	Sài Gòn	Không ai bị kết án
3	Ngà voi và vảy tê tê	Tháng 10/2018	1.803,7kg (V); 6.334,2kg (T)	Tiên Sa	Không ai bị kết án
4	Vảy tê tê	Tháng 11/2018	528 kg	Hải Phòng	Không ai bị kết án
5	Ngà voi và vảy tê tê	Tháng 1/2019	515kg (V); 1.541kg (T)	Hải Phòng	Không ai bị kết án
6	Ngà voi và vảy tê tê	Tháng 1/2019	109 kg(V); 1.339 kg(T)	Hải Phòng	Không ai bị kết án
7	Ngà voi	Tháng 3/2019	9.124kg	Tiên Sa	Không ai bị kết án
8	Vảy tê tê	Tháng 3/2019	8.340kg	Hải Phòng	Không ai bị kết án
9	Ngà voi và vảy tê tê	Tháng 4/2019	3.446kg (V); 3.977kg (T)	Hải Phòng	Không ai bị kết án
10	Vảy tê tê	Tháng 5/2019	5.264kg	Cái Mép	Không ai bị kết án
11	Ngà voi và vảy tê tê	Tháng 12/2019	330kg (V); 1.796.1kg (T)	Hải Phòng	Không ai bị kết án

Khuyến nghị

Tăng cường hợp tác thực thi pháp luật quốc tế

Việt Nam tham gia Công ước Liên hợp quốc về chống tham nhũng (UNCAC) vào năm 2009 và Công ước Liên hợp quốc về chống tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia (UNTOC) vào năm 2012. Đây là hai Công ước giúp tiếp cận với khung pháp lý mang tính toàn cầu có hiệu quả trong hợp tác chống tội phạm xuyên quốc gia và tham nhũng. Tuy nhiên, Việt Nam vẫn chưa sử dụng những cơ chế này một cách hiệu quả để hợp tác với các quốc gia xuất khẩu, trung chuyển và nhập khẩu chủ chốt nhằm đẩy lùi nạn buôn bán ĐVHD trái phép.

Việt Nam đã thông qua một số hiệp định song phương với Mozambique và Nam Phi nhằm tạo điều kiện hợp tác thực thi pháp luật chống buôn bán ĐVHD trái phép. Tuy nhiên, những thỏa thuận này đa phần vẫn còn trên giấy tờ và chưa có hiệu quả trong việc triệt phá các nhóm tội phạm có tổ chức liên quan đến buôn lậu ngà voi và sừng tê giác ở hai quốc gia châu Phi này.

Đáng lo ngại hơn, có rất ít thông tin về hợp tác thực thi pháp luật giữa Nigeria và Việt Nam, dù hai nước này được xác định là các điểm xuất khẩu và nhập khẩu ngà voi và vảy tê tê có nguồn gốc từ châu Phi lớn nhất thế giới.

Việt Nam cũng cần tăng cường hợp tác thực thi pháp luật với các nước trung chuyển như Campuchia, Malaysia, Singapore và nước nhập khẩu về ĐVHD như Trung Quốc để giải quyết vấn nạn này.

Cần có nỗ lực lớn hơn nữa trong công tác thực thi pháp luật để xử lý hoạt động buôn bán ĐVHD trái phép như một loại tội phạm xuyên quốc gia nghiêm trọng, đòi hỏi sự phối hợp đa ngành và hướng tiếp cận đa quốc gia. Các cơ quan chức năng của Việt Nam cần thu thập và chia sẻ thông tin với các quốc gia liên quan tại châu Phi và châu Á để thực hiện các cuộc điều tra xuyên quốc gia về các vụ bắt giữ ĐVHD quy mô lớn diễn ra tại các cảng biển của Việt Nam.

Nhắm vào những đối tượng cầm đầu các đường dây buôn lậu ĐVHD

Kể từ năm 2018, bốn “ông trùm” buôn bán ĐVHD bất hợp pháp đã bị khởi tố và phạt án tù tại Việt Nam, khiến hoạt động của các nhóm này bị tan rã theo.⁸⁸

Những vụ án này chứng minh rằng các cơ quan thực thi pháp luật của Việt Nam có thể triệt phá thành công các nhóm buôn lậu ĐVHD nếu nhắm đến những tên cầm đầu của các nhóm này.

Các cơ quan thực thi pháp luật của Việt Nam như Tổng cục Hải quan Việt Nam; Cục Cảnh sát phòng chống tội phạm về môi trường (C05); Cục Cảnh sát điều tra tội phạm về tham nhũng, kinh tế, buôn lậu (C03); và Đơn vị tình báo tài chính (FIU) cần tiếp tục hành động quyết liệt

nhắm vào các đối tượng người Việt cầm đầu các nhóm buôn bán ĐVHD trái phép, đứng sau các lô hàng ĐVHD quy mô lớn nhập lậu từ châu Phi vào Việt Nam.

Bên cạnh đó, công tác điều tra tội phạm tài chính như rửa tiền, hối lộ và trốn thuế sẽ giúp xác định và ngăn chặn hoạt động của các thành viên chủ chốt của các đường dây này. Trong nhiều năm qua, Việt Nam liên tục là đối tượng đánh giá của Lực lượng đặc nhiệm tài chính quốc tế (FATF) về công tác triển khai các khuyến nghị và chuẩn mực của FATF nhằm ngăn chặn tội phạm lạm dụng hệ thống tài chính.⁸⁹ Điều quan trọng là phải bảo đảm rằng các cơ quan liên quan trong khu vực công và khu vực tư nhân tại Việt Nam coi buôn bán ĐVHD là một nguy cơ lớn cho hoạt động rửa tiền.

Chấm dứt tình trạng tham nhũng tiếp tay cho tội phạm về ĐVHD

Tham nhũng đóng vai trò quan trọng trong việc tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động buôn lậu ĐVHD vào Việt Nam, đặc biệt là tại các cảng, khu vực biên giới do hải quan quản lý.⁹⁰ Hơn nữa, tình trạng tham nhũng tại một số Đại sứ quán Việt Nam tại châu Phi cũng gây trở ngại cho công tác điều tra các nhóm tội phạm về ĐVHD do người Việt cầm đầu.⁹¹ Ngoài ra, tham nhũng liên quan đến buôn lậu ĐVHD còn có sự đồng lõa của các nhân viên tại các công ty vận tải hoạt động tại các cảng biển, sân bay và cửa khẩu biên giới. Chúng thường cấu kết với các nhóm tội phạm do người Việt cầm đầu để tạo điều kiện cho hoạt động buôn bán ĐVHD xuyên quốc gia trái phép.

Mặc dù chống tham nhũng được liệt kê là cam kết chính trong Kế hoạch hành động quốc gia về ngà voi (NIAP) trước đây của Việt Nam, cam kết này đã bị xóa khỏi Kế

hoạch hành động quốc gia về ngà voi và sừng tê giác (NIRAP) gần đây mà không có bất kỳ giải thích nào.⁹² Việt Nam đã không thực hiện được các biện pháp chống tham nhũng hiệu quả nhằm xử lý vai trò chủ chốt của các cán bộ nhà nước tham nhũng tiếp tay cho nạn buôn lậu các loài ĐVHD trong danh mục của Công ước CITES.

Việt Nam phải thúc đẩy tính minh bạch và trách nhiệm giải trình của Chính phủ để ứng phó tốt hơn đối với nạn tham nhũng tiếp tay cho buôn lậu ĐVHD, đặc biệt là tại các điểm biên giới trọng điểm trên tuyến đường vận chuyển ĐVHD bất hợp pháp từ châu Phi đến Việt Nam. Điều này bao gồm việc tiến hành các cuộc điều tra tài chính để xác định các dòng tiền có khả năng liên quan đến hối lộ nhằm thông quan các lô hàng ĐVHD bất hợp pháp vào Việt Nam của các nhóm tội phạm có tổ chức.

Tham khảo

1. DFFE, 2021. Department of Forestry, Fisheries and the Environment Celebrates World Ranger Day and reports back on rhino poaching in South Africa. Được đăng tại: https://www.environment.gov.za/mediarelease/creecy_wrd_rhinopoaching
2. UNODC, 2020. World Wildlife Crime Report: Trafficking in protected species. Được đăng tại: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/World_Wildlife_Report_2020_9July.pdf
3. Nguyễn, Q., 2020. Vietnam jails man for smuggling 29 kg rhino horns. VnExpress. Được đăng tại: <https://e.vnexpress.net/news/news/vietnam-jails-man-for-smuggling-29-kg-rhino-horns-4213624.html> [Truy cập vào ngày 18/10/2021]
4. Trần, H., 2020. 552 vụ án về động vật hoang dã bị xử lý hình sự trong 5 năm. CAND. Được đăng tại: <https://cand.com.vn/Thong-tin-phap-luat/552-vu-an-ve-dong-vat-hoang-da-bi-xu-ly-hinh-su-trong-5-nam-i57884/> [Truy cập vào ngày 18/10/2021]
5. P.V., 2020. Hình phạt nặng đối với đối tượng cầm đầu buôn lậu sừng tê giác xuyên quốc gia. Chăn nuôi Việt Nam. Được đăng tại: <https://env4wildlife.org/2020/09/09/10-critical-actions-to-combat-vietnams-illegal-wildlife-trade/> <http://nhachannuoi.vn/hinh-phat-nang-voi-trum-buon-lau-sung-te-giac-xuyen-quoc-gia/> [Truy cập vào ngày 07/10/2021]
6. Phù Sa, 2021. Lần đầu tiên xét xử vụ án tàng trữ trái phép vảy tê tê châu Phi. Công an TPHCM. Được đăng tại: https://congan.com.vn/an-ninh-kinh-te/lan-dau-tien-xet-xu-vu-an-tang-tru-trai-phep-vay-te-te-chau-phi_113444.html [Truy cập vào ngày 18/10/2021]
7. CITES CoP18 Doc.69.3 (Rev. 1) Report on the Elephant Trade Information System (ETIS). Được đăng tại: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/doc/E-CoP18-069-03-R1.pdf>
8. CITES CoP18 Doc. 83.1 Annex 2 African and Asian Rhinoceroses – Status, Conservation and Trade. Được đăng tại: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/doc/E-CoP18-083-01.pdf>
9. Nowell, K., 2012. Wildlife Crime ScoreCard: Assessing compliance with and enforcement of CITES commitments for tigers, rhinos and elephants. WWF. Được đăng tại: https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwf_wildlife_crime_scorecard_report.pdf

10. Milliken, T, Shaw, J., Emslie, R. H., Taylor, R. D., & Turton, C., 2012. The South Africa–Viet Nam Rhino Horn Trade Nexus. Traffic. Được đăng tại: https://www.traffic.org/site/assets/files/2662/south_africa_vietnam_rhino_horn_nexus.pdf
11. CITES CoP17 Doc. 57.6 (Rev. 1). Report on the Elephant Trade information System (ETIS). Được đăng tại: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/17/WorkingDocs/E-CoP17-57-06-R1.pdf>
12. WCS. 2012. In Plain Sight: An Analysis of Transnational Wildlife Crimes in Quang Ninh Province, Viet Nam. Được đăng tại: <https://vietnam.wcs.org/Resource/Publication/Search/Publications.aspx>
13. Vigne, L. & Martin, E., 2016. Vietnam's Illegal Ivory Trade Threatens Africa's Elephants. Save the Elephants. Được đăng tại: https://savetheelephants.org/wp-content/uploads/2016/07/2016_VietnamReportFINAL_0.pdf
14. CITES. 2017. Hội nghị về Chống Buôn bán ĐVHD bất hợp pháp tại Hà Nội. Được đăng tại: https://cites.org/eng/intervention_CITES_Secretary-General_at_Hanoi_Conference_on_Illegal_Wildlife_Trade_17112016
15. EIA UK. 2019. World's largest ivory seizure: over nine tonnes of ivory seized in Da Nang, Vietnam. Được đăng tại: <https://eia-international.org/news/worlds-largest-ivory-seizure-nine-tonnes-ivory-seized-da-nang-vietnam/>
16. Alkhatib, S., 2020. 17 months' jail for man caught at Changi Airport with 11 pieces of rhinoceros horns. The Straits Times. Được đăng tại: <https://www.straitstimes.com/singapore/courts-crime/17-months-jail-for-man-caught-at-changi-airport-with-11-pieces-of-rhinoceros> [Truy cập ngày 07/10/2021]
17. Joaquim, J., 2020. Vietnamese citizen arrested at Maputo airport with rhino horns. Pan Africa Visions. Được đăng tại: <https://panafricanvisions.com/2020/11/vietnamese-citizen-arrested-at-maputo-airport-with-rhino-horns/> [Truy cập ngày 07/10/2021]
18. EIA UK. 2021. Huge ivory and pangolin scale bust in Nigeria is a chance to disrupt wildlife crime networks.. Được đăng tại: <https://eia-international.org/news/huge-ivory-and-pangolin-scale-bust-in-nigeria-is-a-chance-to-disrupt-wildlife-crime-networks/>
19. AllAfrica. 2021. Angola: Vietnamese National Arrested With 20 Kg of Ivory. Được đăng tại: <https://allafrica.com/stories/202105240685.html> [Truy cập ngày 07/10/2021]
20. Gobush, K.S., Edwards, C.T.T, Balfour, D., Wittemyer, G., Maisels, F. & Taylor, R.D.2021. *Loxodonta africana*. Sách đỏ IUCN gồm các loài đang bị đe dọa 2021e. T181008073A181022663;e.T181007989A181019888
21. Wittemyer, G., Northrup, J.M., Blanc, J., Douglas-Hamilton, I., Omondi, P and Burnham, K.P., 2014. Illegal killing for ivory drives global decline in African elephants. Proceedings of the National Academy of Science 111: 13117–13121. DOI: 10.1073/pnas.1403984111.

22. Gobush, K.S., Edwards, C.T.T., Maisels, F., Wittemyer, G., Balfour, D. & Taylor, R.D. 2021. *Loxodonta cyclotis*. Sách đỏ IUCN về các loài đang bị đe dọa 2012.e. T181007989A181019888; Allen, P.G., 2016. Great Elephant Census. Được đăng tại: <http://www.greatelephantcensus.com/final-report>
23. IUCN. 2021. Các loài voi châu Phi hiện đang nguy cấp và cực kỳ nguy cấp - Sách đỏ IUCN. Được đăng tại: <https://www.iucn.org/news/species/202103/african-elephant-species-now-endangered-and-critically-endangered-iucn-red-list> [Truy cập ngày 07/10/2021]
24. EIA UK. 2018. Exposing the Hydra: The growing role of Vietnamese syndicates in ivory trafficking. Available at: <https://reports.eia-international.org/exposingthehydra/>; CITES CoP18 Doc.69.3 (Rev. 1) Report on the Elephant Trade Information System (ETIS). Được đăng tại: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/doc/E-CoP18-069-03-R1.pdf>
25. AFP. 2015. AFP. 2015. Poachers killed half Mozambique's elephants in five years. The Guardian. Được đăng tại: <https://www.theguardian.com/environment/2015/may/26/poachers-killed-half-mozambiques-elephants-in-five-years> [Truy cập ngày 07/10/2021]
26. EIA UK. Helping pangolins. Được đăng tại: <https://eia-international.org/wildlife/helping-pangolins/>
27. Challender, D.W.S. and Hywood, L., 2012. African pangolins under increased pressure from poaching and intercontinental trade. TRAFFIC Bulletin 24 (3)
28. IUCN. 2021. Sách đỏ IUCN về các Loài đang bị đe dọa: Tê tê. Được đăng tại: <https://www.iucnredlist.org/search/list?query=pangolin&searchType=species>
29. EIA UK. 2018. Running out of time Wildlife Crime Justice Failures in Vietnam. Được đăng tại: <https://eia-international.org/report/running-out-of-time/>
30. Milliken, T., Shaw, J., Emslie, R. H., Taylor, R. D., & Turton, C., 2012. The South Africa–Viet Nam Rhino Horn Trade Nexus. TRAFFIC. Được đăng tại: https://www.traffic.org/site/assets/files/2662/south_africa_vietnam_rhino_horn_nexus.pdf
31. Save the Rhino. 2021. Poaching Statistics. Được đăng tại: <https://www.savetherhino.org/rhino-info/poaching-stats/>
32. Nt; CITES CoP18 Doc. 83.1 Annex 2 African and Asian Rhinoceroses – States, Conservation and Trade. Được đăng tại: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/doc/E-CoP18-083-01.pdf>
33. Africa Geographic. 2021. Kruger rhino populations plummet – latest official stats. Africa Geographic. Được đăng tại: <https://africageographic.com/stories/kruger-rhino-populations-plummet-latest-official-stats/>
34. Nt.
35. DFFE. 2021. Department of Forestry, Fisheries and the Environment Celebrates World Ranger Day and reports back on rhino poaching in South Africa. Được đăng tại: https://www.environment.gov.za/mediarelease/creecy_wrd_rhinopoaching
36. Nt.
37. CITES CoP18 Doc. 83.1 Annex 2 African and Asian Rhinoceroses – Status, Conservation and Trade. Được đăng tại: <https://cites.org/sites/default/files/eng/cop/18/doc/E-CoP18-083-01.pdf>
38. Knight, M. 2020. African Rhino Specialist Group report. Pachyderm, 61, 23-42. Được đăng tại: <https://pachydermjournal.org/index.php/pachyderm/article/view/67>
39. Smit, E. 2021. Poaching numbers drop. Namibian Sun. Được đăng tại: <https://www.namibiansun.com/news/poaching-numbers-drop2021-07-27/> [Truy cập ngày 07/10/2021]
40. Cơ sở dữ liệu Tội phạm về ĐVHD toàn cầu của EIA. Các nguồn cung cấp dữ liệu về các vụ tịch thu cho EIA gồm nghiên cứu nguồn mở, các báo cáo của cơ quan thi hành pháp và tin tức, các phán quyết tòa án, các báo cáo của các cơ quan liên chính phủ, các báo cáo về các vụ bắt giữ được thu thập và chia sẻ bởi các nguồn đáng tin cậy từ các tổ chức như TRAFFIC, Robin des Bois, EAGLE v.v. EIA nhận thức rõ các tài liệu có những hạn chế chủ quan do năng lực thi hành pháp của mỗi nước, tỷ lệ báo cáo và dữ liệu trực tuyến. Vì vậy, số liệu khối lượng được phân tích và đánh giá thận trọng.
41. Nt.
42. Globescan. 2018. Research Study on Consumer Demand for Rhino, Elephant, and Pangolin Products in Vietnam. USAID. Được đăng tại: <https://www.usaidwildlifeasia.org/resources/reports/inbox/ussv-quant-report-saving-elephants-pangolins-andrhinos-20181105.pdf/view>; MacMillan, D., Bozzola, M., Hanley, N., Kasterine, A. & Sheremet, O. (2017). Demand in Viet Nam for rhino horn used in traditional medicine, International Trade Centre, Geneva, Switzerland. Được đăng tại: https://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Publications/11_V_Public%20Information_Publications_2016-2017%20Bienn.pdf
43. Nt.
44. Brook, S. et al., 2011. Extinction of the Javan Rhinoceros (*Rhinoceros sondaicus*) from Vietnam. TRAFFIC. Được đăng tại: https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/wwf_rhino_report_en_final_251011.pdf
45. Cơ sở dữ liệu Tội phạm về ĐVHD toàn cầu của EIA. Được đăng tại: <https://eia-international.org/global-environmental-crime-tracker/>
46. EIA UK. 2018. Exposing the Hydra: The growing role of Vietnamese syndicates in ivory trafficking. Được đăng tại: <https://eia-international.org/wp-content/uploads/EIA-report-exposing-the-hydra.pdf>
47. Nt.
48. Nt.
49. Nt.
50. Global Initiative. 2017. Transnational Organised Crime and the War on Rhino Poaching: A 2-part investigation into illicit trafficking in rhino horn in southern Africa. Được đăng tại: <https://globalinitiative.net/analysis/rhino-tipping-point/>; Al Jazeera. 2016. A bloody gift in the shape of a souvenir: Rhino horn. Được đăng tại: <https://www.aljazeera.com/news/2016/11/14/a-bloody-gift-in-the-shape-of-a-souvenir-rhino-horn> [Truy cập ngày 07/10/2021]; Milliken, T., Shaw, J., Emslie, R. H., Taylor, R. D., & Turton, C. 2012. The South Africa–Viet Nam Rhino Horn Trade Nexus. TRAFFIC. Được đăng tại: https://www.traffic.org/site/assets/files/2662/south_africa_vietnam_rhino_horn_nexus.pdf
51. Cơ sở dữ liệu Tội phạm về ĐVHD toàn cầu của EIA. Được đăng tại: <https://eia-international.org/global-environmental-crime-tracker/>
52. Nt.
53. EIA UK. 2018. Taking Stock: An assessment of progress under the National Ivory Action Plan process. Được đăng tại: <https://reports.eia-international.org/niap/niap-country-tanzania/>
54. EIA UK. 2017. The Shuidong Connection: Exposing the global hub of the illegal ivory trade. Được đăng tại: <https://eia-international.org/wp-content/uploads/EIA-The-Shuidong-Connection-FINAL.pdf>
55. Agri Food & Veterinary of Singapore. 2016. Singapore crushed 7.9 tonnes of seized elephant ivory. Được đăng tại: https://www.sfa.gov.sg/docs/default-source/default-document-library/press-release_singapore-crushed-7-9-tonnes-of-seized-ivory.pdf
56. TRAFFIC. 2020. Workshop proceedings - countering wildlife trafficking through Kenya's ports. Được đăng tại: <https://www.traffic.org/site/assets/files/12732/kenyas-ports-proceedings-web-final.pdf>
57. Nt.
58. EIA UK. 2018. Taking Stock: An assessment of progress under the National Ivory Action Plan process. Được đăng tại: <https://reports.eia-international.org/niap/niap-country-uganda/>; Cakaj, L. & Lezhnev, S. 2017. Deadly Profits: Illegal Wildlife Trafficking through Uganda and South Sudan. Được đăng tại: https://enoughproject.org/wp-content/uploads/2017/07/DeadlyProfits_July2017_Enough_final_web-1.pdf
59. Tòa án Tối cao Uganda. 2019. Danh sách các vụ án liên quan đến chống tham nhũng, từ 26-30/8/2019. Được đăng tại: <http://judiciary.go.ug/files/downloads/Anti-%20Corruption%20Division%20Cause%20List%20Monday%20August%2026%20-%20Friday%20August%2030%202019.pdf>
60. Thời báo tài chính Việt Nam, 2021. Quảng Ninh: Phát hiện, xử lý hơn 230 vụ vi phạm về Hải Quan. Thời báo tài chính Việt Nam. Được đăng tại: <http://thoibaotaichinhvietnam.vn/pages/nhph-song-tai-chinh/2021-05-10/quang-ninh-phat-hien-xu-ly-hon-230-vu-vi-pham-ve-hai-quan-103725.aspx> [Truy cập ngày 07/10/2021]; Tuan Huong, 2021. Khởi tố đối tượng vận chuyển trái phép 7,8 kg sừng tê giác. Báo Công an Nhân dân điện tử. Được đăng tại: <https://cand.com.vn/Ban-tin-113/Khoi-to-doi-tuong-van-chuyen-trai-phanh-7-8-kg-sung-te-giac-i594861/> [Truy cập ngày 06/10/2021]
61. Lusa, A., 2018. Cinco Vietnamitas detidos em Luanda na posse de Marfim. Observador. Được đăng tại: <https://observador.pt/2018/08/23/cinco-vietnamitas-detidos-em-luanda-na-posse-de-marfim/> [Truy cập ngày 07/10/2021].
62. EIA UK. 2020. Out of Africa: How West and Central Africa have become the epicentre of ivory and pangolin scale trafficking to Asia. Được đăng tại: <https://eia-international.org/wp-content/uploads/2020-Out-of-Africa-SPREADS.pdf>
63. Cơ sở dữ liệu Tội phạm về ĐVHD toàn cầu của EIA. Được đăng tại: <https://eia-international.org/global-environmental-crime-tracker/>
64. UNODC. 2020. World Wildlife Crime Report: Trafficking in protected species. Được đăng tại: <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/World>

65. EIA UK (2020). The Vietnam-European Union Voluntary Partnership Agreement: A Work in Progress. Được đăng tại: <https://eia-international.org/wp-content/uploads/Vietnam-EU-Timber-Briefing-English-version.pdf>
66. EIA US, CED (2020). Tainted Timber, Tarnished Temples. Được đăng tại: https://content.eia-global.org/posts/documents/000/001/133/original/EIA_CED_report_tainted_timber_tarnished_temples.pdf?1605218870
67. Nt.
68. EIA UK. 2021. The Lion Share: South Africa's trade exacerbates demand for tiger parts and derivatives. Được đăng tại: <https://eia-international.org/wp-content/uploads/The-Lions-Share-FINAL-1.pdf>
69. Taylor, J., 2021. South Africa to ban breeding of lions for hunting and cub petting. The Independent. Được đăng tại: <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/south-africa-lion-breeding-ban-cub-b1841157.html>
70. Gohn, S., 2017. A roaring trade: 6,000 SA lion skeletons shipped to Asia. Times Live. Được đăng tại: <https://www.timeslive.co.za/news/sci-tech/2017-10-31-a-roaring-trade-6000-sa-lion-skeletons-shipped-to-asia/>
71. Ministry of Forestry, Fisheries, and the Environment of South Africa. 2018. Minister of Environmental Affairs establishes lion bone export quota for 2018. Được đăng tại: https://www.environment.gov.za/mediarelease/molewa_establishes_lionboneexportquota2018
72. Born Free. Born Free welcomes high court ruling on canned hunting. Được đăng tại: <https://www.bornfree.org.uk/news/canned-hunting-ruling>
73. National Council of SPCAs. 2019. High court rule in favour of Lion and NSPCA. Được đăng tại: <https://nspca.co.za/news/high-court-rules-in-favour-of-lions-and-nspca/>
74. EIA UK. 2021. The Lion Share: South Africa's trade exacerbates demand for tiger parts and derivatives. Được đăng tại: <https://eia-international.org/wp-content/uploads/The-Lions-Share-FINAL-1.pdf>
75. The Global Initiative. 2017. Tipping Point: Transnational organised crime and the 'war' on poaching, Part 1 of a 2-part investigation into rhino horn trafficking in Southern Africa Được đăng tại: <https://www.cizp.cz/file/Mm4/1-Global-Initiative-Tipping-Point-Part1-July-2016.pdf>
76. EMS Foundation. 2018. The Extinction Business: South African lion bone trade. Được đăng tại: <https://emsfoundation.org.za/wp-content/uploads/THE-EXTINCTION-BUSINESS-South-Africas-lion-bone-trade.pdf>
77. Cơ sở dữ liệu Buôn bán CITES.
78. UNODC. 2020. World Wildlife Crime Report 2020: Trafficking in Protected Species. Được đăng tại: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/World_Wildlife_Report_2020_9July.pdf
79. Nt.
80. The Global Initiative. 2017. Tipping Point: Transnational organised crime and the 'war' on poaching, Part 1 of a 2-part investigation into rhino horn trafficking in Southern Africa. Được đăng tại: <https://www.cizp.cz/file/Mm4/1-Global-Initiative-Tipping-Point-Part1-July-2016.pdf>
81. CITES Decision 18.108. Available at: <https://cites.org/eng/dec/index.php/42047>; CITES SC70 Doc 51.Asian big cats (Felidae Spp.): Report of the Secretariat. Được đăng tại: <https://cites.org/sites/default/files/eng/com/sc/70/E-SC70-51.pdf>
82. Nt.
83. EMS Foundation. 2018. The Extinction Business: South African lion bone trade. Được đăng tại: <https://emsfoundation.org.za/wp-content/uploads/THE-EXTINCTION-BUSINESS-South-Africas-lion-bone-trade.pdf>
84. UNODC (2021). Focusing on groups versus activities. Được đăng tại: <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-7/key-issues/groups-vs-activities.html>
85. Chỉ thị 27/2018/CT-TTg
86. Cơ sở dữ liệu tội phạm về ĐVHD toàn cầu của EIA. Được đăng tại: <https://eia-international.org/global-environmental-crime-tracker>
87. Nt.
88. P.V., 2020. Hình phạt nặng với đối tượng cầm đầu buôn lậu sừng tê giác xuyên quốc gia. Chăn nuôi Việt Nam. Được đăng tại: <https://env4wildlife.org/2020/09/09/10-critical-actions-to-combat-vietnams-illegal-wildlife-trade/> <http://nhachannuoi.vn/hinh-phat-nang-voi-trum-buon-lau-sung-te-giac-xuyen-quoc-gia/> [Truy cập ngày 07/10/2021]
89. FATF. 2021 Global Assessment calendar. Được đăng tại: [https://www.fatf-gafi.org/calendar/assessmentcalendar/?hf=10&b=0&r=%2Bf%2Ffatf_country_en%2Fvietnam&s=asc\(document_lastmodifieddate\)&table=1](https://www.fatf-gafi.org/calendar/assessmentcalendar/?hf=10&b=0&r=%2Bf%2Ffatf_country_en%2Fvietnam&s=asc(document_lastmodifieddate)&table=1)
90. UK Government. 2021. Overseas Business Risk: Vietnam. Được đăng tại: <https://www.gov.uk/government/publications/overseas-business-risk-vietnam/overseas-business-risk-vietnam> [Truy cập 07/10/2021]
91. EIA UK. 2018. Exposing the Hydra: The growing role of Vietnamese syndicates in ivory trafficking. Được đăng tại: <https://reports.eia-international.org/exposingthehydra/>; Al Jazeera. 2012. Vietnam ranks worst in wildlife crime. Được đăng tại: <https://www.aljazeera.com/news/2012/7/23/vietnam-ranks-worst-in-wildlife-crime> [Truy cập ngày 07/10/2021]
92. CITES. 2018. Kế hoạch Hành động quốc gia về ngà voi và sừng tê giác Việt Nam. Được đăng tại: https://cites.org/sites/default/files/common/prog/niaps/NIRAP_Vietnam_EN_FINAL%20-%20Copy.pdf

©Edouard Tamba/Unsplash

